



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tiina Karjanmaa

Selvitys viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnista ja palveluntarpeista Pohjalaismaakunnissa

Opinnäytetyö
Syksy 2023
Geronomi AMK



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: [Geronomi AMK](#)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Tiina Karjanmaa

Työn nimi alaotsikoineen: Selvitys viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnista ja palveluntarpeista Pohjalaismaakunnissa.

Ohjaaja: Anna-Kaarina Koivula

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 59

Liitteiden lukumäärä: 25

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää tämänhetkistä hyvinvoinnin tilannetta viittomakielisten ikäihmisten parissa. Vuonna 2013 on julkaistu viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelma, joka on koottu silloisesta kyselystä saaduista tuloksista.

Opinnäytteen viitekehyksessä kuuroutta tarkasteltiin lääketieteellistä ja sosiokulttuurisesta näkökulmasta. Molemmat näkökulmat ovat vaikuttaneet viittomakielisten ikäihmisten elämään, palvelujärjestelmän syntyyn ja oikeuksiin. Lisäksi teoriaosassa selvitettiin lainsäädäntöä, olemassa olevia viittomakielisiä palveluja ja viittomakielisten kuurojen kielellisiä oikeuksia.

Selvityksen aineisto kerättiin lokakuun 2023 aikana strukturoidulla kyselyllä, teemahaastatteluilla täydentäen. Vastanneita oli kaikkiaan 21 henkilöä Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan alueelta. Aineistoa analysoitiin sekä määrällisesti että laadullisesti teemoitellen.

Kyselyn tuloksista selviää, että parannusta viittomakielisten ikäihmisten hyvinvointiin liittyviin palveluihin ja oikeuksiin on tapahtunut, mutta edelleen löytyy myös kehittämisen varaa muun muassa hätäpuhelun toimivuuden kannalta. Lisäksi alueelliset erot viittomakielisistä palveluntarjoajista eriarvoistavat osaa viittomakielisistä ikäihmisistä. Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suositukset ovat edelleen ajantasaiset.

Opinnäytetyön pohjamateriaalin käyttöön on saatu Kuurojen Liiton aluetyöltä lupa ja valmiin opinnäytetyön materiaalia voidaan hyödyntää heidän omissa kehittämistehtävissään.

¹ Asiasanat: viittomakieliset, ikääntyneet, hyvinvoinnin edistämishjelma

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Social Services and Health Care, Applied Gerontology

Specialisation:

Author/s: Tiina Karjanmaa

Title of thesis: Survey of the well-being and service needs of sign-speaking elderly people in South Ostrobothnia, Central Ostrobothnia and Ostrobothnia

Supervisor(s): Anna-Kaarina Koivula

Year: 2023

Number of pages: 59

Number of appendices: 25

The aim of this thesis is to find out the current state of well-being among sign language elderly people. In 2013, a program to promote the well-being of sign language elderly people was published, which was compiled from the results of the survey at that time. The purpose of this thesis is to investigate the current situation using a survey.

In the framework of the thesis, deafness was examined from a medical and socio-cultural point of view. Both perspectives have influenced the life history of sign language elderly people and the development stages of the rehabilitation and service system. In addition, the theory part explored legislation, existing sign language services and the linguistic rights of deaf people with sign language.

The survey material was collected during October 2023 with a structured survey, supplemented with thematic interviews. There was a total of 21 respondents from Ostrobothnia, South Ostrobothnia and Central Ostrobothnia. The data was analyzed both with a qualitative research sample, with theory-guided theming, and according to a quantitative research sample, describing the answers.

The results of the survey show that there has been an improvement in services and rights related to the well-being of sign-speaking elderly people, but there is still room for improvement, for example in terms of the functionality of the emergency call. In addition, regional differences in sign language service providers value some of the sign language elderly differently. The recommendations of the program for promoting the well-being of sign-speaking elderly people are still up to date.

Permission has been obtained from the regional work of the Association of the Deaf to use the basic material of the thesis, and the material of the finished thesis can be used in their own reports.

¹ Keywords: sign language, the elderly, welfare promotion program

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkuuettelo	6
1 JOHDANTO	8
2 VIITTOMAKIELISET IKÄIHMISET SUOMESSA.....	9
2.1 Viittomakielisten historia.....	9
2.2 Viittomakieliset sosiokulttuurisesta näkökulmasta katsottuna	10
2.2.1 Viittomakieli.....	11
2.2.2 Viittomakielisten tulkkauspalvelu.....	11
2.3 Viittomakieliset lääketieteellisestä näkökulmasta katsottuna.....	12
2.4 Viittomakieliset järjestösektorin toimijat	14
2.4.1 Kuurojen liitto	14
2.4.2 Kuurojen palvelusäätiö.....	15
2.4.3 Suomen kuurosokeat ry	15
2.4.4 Kuurojen seurakunta.....	16
3 VIITTOMAKIELISTEN IKÄIHMISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISOHJELMA	17
3.1 Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin kartoittaminen	17
3.2 Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suositukset	17
3.2.1 Itsenäinen ja sosiaalinen arki	19
3.2.2 Ikätekknologia.....	20
3.2.3 Tiedonsaanti ja ilmaisuvapaus	20
3.2.4 Tulkkauspalvelut	21
3.2.5 Muut palvelut.....	21
3.2.6 Verkostoituminen ja vaikuttaminen	22
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	23
4.2 Aineiston keruu.....	23
4.3 Aineiston analyysi ja tulosten raportointi	27

4.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	28
5 TULOKSET	30
5.1 Taustatiedot.....	30
5.2 Asuminen tulevaisuudessa.....	33
5.3 Kieli ja kommunikaatio sekä tiedonsaanti.....	34
5.4 Terveys ja itsenäinen pärjääminen.....	36
5.5 Sosiaalinen verkosto ja vapaa-aika.....	38
5.6 Turvallisuus ja teknologia	42
5.7 Tulkkauspalvelut.....	45
5.8 Palvelut	46
5.9 Tuloksien vertailu aikaisempaan selvitykseen.....	50
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
LÄHTEET	57
LIITTEET	60

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo

Kuvio 1 Viittomakielisiin ikäihmisiin liittyvissä toiminnoissa huomioitava (Kuurojen liitto, 2013).....	18
Kuvio 2 Itsenäinen ja sosiaalinen arki (Kuurojen Liitto, 2013).....	19
Kuvio 3 Ikäteknologia (Kuurojen Liitto, 2013).....	20
Kuvio 4 Tiedonsaanti ja ilmaisuvapaus (Kuurojen Liitto, 2013).....	20
Kuvio 5 Tulkkauspalvelut (Kuurojen Liitto, 2013)	21
Kuvio 6 Muut palvelut (Kuurojen Liitto, 2013)	21
Kuvio 7 Verkostoituminen ja vaikuttaminen	22
Kuvio 8 Ikäjakauma	30
Kuvio 9 Alueittain ja sukupuolittain	30
Kuvio 10 Siviilisääty	31
Kuvio 11 Kuurous	31
Kuvio 12 Koulu.....	32
Kuvio 13 Oletko valmis muuttamaan?.....	33
Kuvio 14 Koetko olevasi?.....	36
Kuvio 15 Omista asioista päättäminen.....	37
Kuvio 16 Kotiaskareet.....	37
Kuvio 17 Taloudellinen tilanne	38
Kuvio 18 Raha-asioissa avustaminen	38
Kuvio 19 Sukulaisten / ystävien tapaaminen.....	39
Kuvio 20 Ystävät.....	39

Kuvio 21 Toiminnot, joissa käydään	40
Kuvio 22 Muihin tapahtumiin osallistuminen	41
Kuvio 23 Kulttuuritapahtumat.....	41
Kuvio 24 Lomatoiminta	42
Kuvio 25 Koetko turvattomuutta	42
Kuvio 26 Keneltä pyydät apua?	43
Kuvio 27 Luotatko muihin?.....	43
Kuvio 28 Onko sinulla kotona?	44
Kuvio 29 Tulkin käyttö.....	46
Kuvio 30 Palvelusuunnitelma	47
Kuvio 31 Hyvinvointialueen palvelut	48
Kuvio 32 Mitä viittomakielistä palvelua olet käyttänyt?	49
Kuvio 33 Käytetyt palvelut.....	49
Kuvio 34 Käynnit luonasi.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni pohjautuu viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämissuunnitelman suosituksiin. Suositukset on annettu kymmenen vuotta sitten, joten halusin selvittää niiden ajantasaisuutta. Suositukset on alunperin koottu viittomakielisille ikäihmisille suunnatun kyselyn perusteella. Halusin tehdä vastaavanlaisen kyselyn pienemmälle alueelle, jossa selvitän sen hetkistä hyvinvoinnin tilaa.

Kiinnostukseni juuri viittomakielisten ikäihmisten pariin juontaa oman viittomakielisen taustan takia. Lisäksi viittomakielisistä ikäihmisistä on tehty melko vähän opinnäytetöitä. Pohdin pitkään, mikä olisi itse tutkimuskysymyksen aihe, mutta sain tähän vinkkejä ja johdatusta opinnäytetyön ohjaajaltani. Kuurojen Liiton aluetyön esihenkilöltä Torboliilta sain tiedon, että suunnitteilla on palveluita, tukia ja oikeuksia käsittelevän oppaan laatiminen viittomakielisille ikäihmisille. Torboli oli kiinnostunut tietämään tämänhetkisestä hyvinvoinnin tilasta ja palvelujen saatavuudesta, vaikkakin pieneltä alueelta. Opinnäytetyöni tulokset auttaisivat myös heitä pohtimaan sitä, mistä asioista ikäihmiset tarvitsevat lisää tietoa ja mihin asioihin on hyvä jatkossa panostaa.

Koska olen toiminut viittomakielisten ikäihmisten parissa yhdistystoiminnan kautta, oli minulla kontakteja viittomakielisten yhdistysten toimihenkilöihin. Kyselyjen ja haastattelujen toteuttaminen oli täten melko helppoa suorittaa todella lyhyellä varoitusajalla. Sain mielestäni mukavasti kyselyyn vastaajia sekä haastateltavia opinnäytetyöhöni. Vastaajia oli 21 kappaletta. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisin saattanut tavoittaa enemmän vastaajia ja myös heitä, jotka eivät ole niin aktiivisesti yhdistystoiminnassa mukana.

Kuvaan teoriaosuudessa kattavasti mutta kuitenkin tiivistettynä tietoa viittomakielisten historiasta, viittomakielestä, viittomakielisistä palveluista, tuista ja oikeuksista sekä lainsäädännöstä. Käyn läpi myös viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suosituksia.

Kyselyn ja haastattelujen vastaukset olivat melko odotuksen mukaiset, vaikka yllättäviäkin tuloksia ilmeni. Pyrin kuitenkin olemaan objektiivinen haastatteluja ja vastauksia tulkittaessa, vaikka minulla onkin oma mielipide asioista. Vastaajat kokivat, että palveluita on kehitetty, mutta kuvasivat myös kehittämiskohteita.

2 VIITTOMAKIELISET IKÄIHMISET SUOMESSA

2.1 Viittomakielisten historia

Viittomakielisillä henkilöillä tarkoitan opinnäytetyössä niitä ihmisiä, jotka käyttävät äidinkielenään viittomakieltä. Viittomakieliset henkilöt ovat pääsääntöisesti syntymältään kuuroja, mutta joukkoon mahtuu myös niitä, jotka ovat myöhemmin kuuroutuneet tai kokevat viittomakielen muuten omaksi äidinkielekseen esimerkiksi toisen perheenjäsenen kuurouden vuoksi.

Vuosisatoja sitten on ollut todennäköisesti kuulonsa menettäneitä enemmän, sillä lääketiede ei ole ollut silloin yhtä kehittynyttä kuin nykyään. (Salmi & Laakso, 2005). Samoin myös perinnöllistä kuuroutta on saattanut esiintyä, sillä puoliso valittiin monesti samasta kylä- tai heimo-yhteisön joukosta. Viittomakielen iästä ei voida olla siis varmoja, sillä viittomia ja eleitä on todennäköisesti käytetty puheen lisäksi tai sijasta niin kauan kuin ihmisiä on ollut maapallolla.

Suomalaisen viittomakielen synty juontaa alkunsa pitkälti koulumaailmasta ja viittomakielisen yhteisön synnystä (Kuurojen museo, 2013-2023b). Euroopan ensimmäiset kuurojen koulut perustettiin 1700-luvun jälkipuoliskolla. Suomen ensimmäisen kuurojen koulun perusti Porvooseen suomalainen kuuroutunut Carl Oscar Malm vuonna 1846, hän itse oli saanut koulusivistyksensä Tukholmassa (Kuurojen museo, 2013-2023a). Malm oli mukana myös ensimmäisen valtiollisen kuurojen koulun perustamisessa Turkuun vuonna 1860. Aluksi kuurojen opetuksessa käytettiin viittomakieltä, mutta 1800-luvun lopulla opetusihanteet muuttuivat ranskalaisesta metodista eli viittomakielisestä opetustavasta saksalaiseen metodiin, eli opetuksessa alettiin käyttämään puhemenetelmää, oralismia. Oralismien opetusmetodissa kuuroja opetetaan puheen avulla ja korostetaan sanojen lukemista huulilta (Kuurojen museo 2013-2023c). Viittomakielestä tuli kiellettyä kouluissa, mutta oppilaat käyttivät viittomakieltä salaa muun muassa asuntolassa. 1970-luvulle saakka kuurojen koulut olivat sisäoppilaitoksia, joissa kasvatettiin yhteisöllisyyteen viittomakielen ja omien tapojen ja perinteiden kautta. Koulujen myötä alkoi syntyä myös viittomakielisten oma yhteisö ja yhdistystoiminta. (Kuurojen liitto i.a.-b)

Kuurotietoisuusliike muodostui 1970-luvulla ja sen myötä alettiin uudelleen siirtyä kohti viittomakielellä annettavaa opetusta (Kuurojen Liitto i.a.-b). Viittomakielen opiskelu omana äidinkielenään mahdollistui 1990-luvulla, kun viittomakielinen opetus lisättiin peruskoululakiin vuonna 1991 (Kuurojen museo, 2013.2023b). 2000-luvulla kuurojenopetuksessa tapahtui

jälleen muutoksia sisäkorvaistutteen yleistymisen myötä. Sisäkorvaistute eli implantti on leikkauksessa asetettava kuulonapuväline henkilöille, joille tavallinen kuulokoje ei enää riitä. Sisäkorvaistutteita leikataan myös syntymäkuuroille lapsille, ennen yhden vuoden ikää, jolloin kuulon kuntoutustulokset ovat vielä hyviä. Tämän vuoksi kuurojen määrä on vähenemässä ja viittomakielen käyttäjiä on yhä vähemmän. Siksi erityiskoulujen määrä on vähentynyt ja lapset opiskelevat yhä useammin yleisopetuksen piirissä.

2.2 Viittomakieliset sosiokulttuurisesta näkökulmasta katsottuna

Kuurot viittomakieliset haluavat, että heidät nähtäisiin nimenomaan sosiokulttuurisesta näkökulmasta kieli- ja kulttuurivähemmistönä. (Kuurojen liitto, i.a.-b). On arvioitu, että Suomessa on tällä hetkellä noin 5500 viittomakieltä äidinkielenään käyttävää, joista viittomakielibarometri 2020 mukaan, noin 3000 henkilöä käyttää viittomakieltä tai viitottua puhutta kuurouden vuoksi, joten he ovat oikeutettuja yhteiskunnallisiin lakisääteisiin tulkkauspalveluihin. (Rainó, 2021) Näistä noin sata käyttää suomenruotsalaista viittomakieltä.

Kuurojen yhteisössä ihmiset nauttivat yhteisestä kielestä ja identiteetistä, sekä yhteisöllisistä arvoista ja kokemuksista. (Eronen ym., 1997, 8-11.) Viittomakielisten kulttuuriin tavat kulkeutuvat viittoen sukupolvelta toiselle. Kulttuuriin kuuluu erilaisia tapoja, uskomuksia, tunteilmaisuja, normeja, perinnetietoa, kertomuksia ja vitsejä. Kuurojen yhteisön osaksi tuleminen ei edellytä kuuroutta, vaan sitä, että he kokevat olevansa sosiaalisesti ja kulttuurisesti kuuroja. Kuurot eivät ajattele olevansa vammaisia, vaan ensisijaisesti kuuroja ja viittomakielisiä.

Kuurotietoisuusliikkeellä on erityisen tärkeä asema suomalaisen viittomakielen historiassa, sillä sen jälkeen kuurojen asemassa on tapahtunut pysyviä muutoksia, josta kertoo myös aikoinaan vuonna 1979 säädetty invalidihuoltolaki. Silloisessa invalidihuoltolaissa viittomakielen oikeudet oli suojattu lailla. Suomen perustuslaissa (731/1999) 2 luku 17. §:n 3. momentissa mainitaan, että: Viittomakieltä käyttävien – – oikeudet turvataan lailla, tämä on lisätty lakiin vuonna 1995. Viittomakielen tärkeys nostetaan merkittävällä tavalla esille myös YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksissa (Convention on the Rights of Persons with Disabilities). Samoin nostetaan esiin myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisessa toimintaohjelmassa 2020–2023 (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021)

Viittomakielen laissa (359/2015) on säädetty, että lain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista. Muun muassa viittomakielisten ihmisten oikeuksista saada oman kielistä palvelua viranomaisasioinnissa, oikeus saada opetusta omalla kielellä sekä oikeudesta käyttää viittomakieltä tai viranomaisen järjestämää tulkkausta ja kääntämistä eri tilanteissa. Lakiin on tehty myös lisäyksiä hyvinvointialueiden tulon myötä, joten myös heillä on velvollisuus tarjota oman kielistä palvelua ja tiedotusta.

2.2.1 Viittomakieli

Viittomakielen rakennepiirteitä on rajattu määrä, kuten puhutuissa kielissä. (Kotimaisten kielten keskus, i.a.) Puhutun kielen sanaa vastaava perusyksikkö on viittoma. Viittoman viisi perusosaa ovat käsimuoto, paikka, käsien liike, kämmenen ja sormien suunta sekä ei-manuaaliset piirteet kuten ilmeet, suun, pään ja vartalon liikkeet. Viittomakielessä on oman viittomajärjestyksen ja kieliopillisten suhteiden lisäksi käytössä ilmeet, kehon ja päänliikkeet sekä kolmiulotteinen tila. Eri maissa on omat viittomakielensä, mutta ne ovat yhteneväisempiä verrattuna puhuttuihin kieliin. Viittomakielessä käytetään lisäksi sormiaakkosia, esimerkiksi nimiä viitottaessa. Viittomakieltä voi viittoa myös kädestä käteen eli taktiilisesti, jos ei näe viittomia. Viitotussa puheessa taas viittomat ovat viittomakielestä, mutta lauserakenne on puhutusta kielestä.

Viittomakielessä on havaittavissa sukupolvittaisia eroja, johtuen osittain yhteiskunnan asenteista ja rakenteista. Vanhemman sukupolven aikana viittominen on ollut kiellettyä kouluissa ja puhuttua suomen kieltä on korostettu. Tämän vuoksi monet vanhemmat ihmiset käyttävät viitottua puhetta ja selkeää huuliota. Nuoret aikuiset ja keski-ikäiset kuurot viittovat viittomakielen mukaisesti, kun taas nuorin sukupolvi ei ole omaksunut viittomakieltä sisäkorvaistuteleikkauksien ja niihin kytkeytyvien kuntoutusjärjestelmien ja koulujen integroitumisen vuoksi. (Kotimaisten kielten keskus, i.a.)

2.2.2 Viittomakielisten tulkkauspalvelu

Viittomakielen tulkkauksessa tulkki kääntää eli välittää viestin osapuolten välillä. Tulkkaustilanteessa on aina kolme osapuolta, esimerkiksi tulkki, viittomakielinen, viitottua puhetta käyttävä, puhetta käyttävä tai kirjoitettua tekstiä. Pienimuotoisten kirjallisten dokumenttien, kuten lomakkeiden kääntäminen kuuluu myös palveluun. Tulkkia voidaan käyttää työssä

käymiseen, opiskeluun peruskoulun jälkeen, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä harrastamiseen tai virkistykseen. Perusopetuksessa opiskelevien tulkkaus on erikseen. (Kansaneläkelaitos, i.a.)

Viittomakielisten oikeudet tulkkauspalveluun säädetään laissa vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelu 133/2010). Lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä, eli säädetään oikeudesta Kansaneläkelaitoksen järjestämään tulkkauspalveluun.

Aluksi kuuroille tulkkaamisesta huolehtivat ystävät ja lähiomaiset sekä kuurojenpapit. (Kuurojen museo, 2013-2023d) Myöhemmin perustettiin seurakunnassa diakonissan virkoja, jotka auttoivat sosiaalisissa tehtävissä ja tulkkauksessa. Viittomakielen tulkkien tarpeesta alettiin keskustella sotien jälkeen. Ensimmäinen tulkkikurssi järjestettiin vuonna 1962. Kuurotietoisuusliike vahvisti viittomakielen asemaa, ja sen ansiosta vuonna 1979 säädettiin silloinen invalidihuoltolaki, johon oli lisätty tulkkipalvelu. Ensimmäinen viittomakielen asioimistulkin koulutus alkoi vuonna 1978 Kuurojen Liiton järjestämällä viikonloppukurssilla, jonka jälkeen vuonna 1983 Turun Kristillisellä opistolla alettiin järjestää viittomakielentulkin koulutusta, ensin lyhyempänä koulutuksena, jonka jälkeen koulutus on vähitellen pidentynyt neljä vuotiseksi ammattikorkeakoulututkinnoksi.

Viittomakielen tulkkaus on vuosien saatossa kehittynyt ja tulkkaukseen on tullut uudenlaisia muotoja muun muassa etätulkkauksen muodossa. Viittomakielisestä tulkkauksesta vastaa nykyään Kansaneläkelaitos. Viittomakielen tulkkauksen laadusta ja sujuvuudesta on tehty paljon tutkimuksia. Merkittävin viime aikoina tehty selvitys on Oikeusministeriön julkaisu viittomakielibarometri 2020. (Rainó, 2021) Julkaisun mukaan tulkkauspalveluun ollaan melko tyytyväisiä, mutta selvityksen mukaan, 87% viittomakielisistä asioimistilanteista oli ollut sellaisia, että asiakas oli joutunut tilaamaan tulkin itse, eikä viranomaiset tai julkisen palvelun toimihenkilöt ole huolehtineet tulkkauksesta lain edellyttämällä tavalla.

2.3 Viittomakieliset lääketieteellisestä näkökulmasta katsottuna

Terminologia viittomakielisestä kuurosta tai huonokuuloisesta puhuttaessa on muuttunut vuosien saatossa. Aluksi kuuroista puhuttiin kuuromyykinä, jonka jälkeen alettiin puhumaan termeillä aistiviallinen, invalidi ja kuuro. Koska 1960-luvulla termit koettiin alentaviksi, ryhdyttiin puhumaan kuulovammaisista. (Salmi & Laakso 2005.)

Vaikka kuurot itse haluavat, että heidät nähdään kieli- ja kulttuurivähemmistönä, ovat he kuitenkin lääketieteellisestä näkökulmasta katsottuna vammaisryhmään kuuluvaa väestöä. Lääketieteellisen näkökulman mukaan kuurous on kuulovamma, eli ei-toivottava ja parannettava tila, joka pyritään korjaamaan. Kuulovammat jaetaan lääketieteellisesti konduktiivisiin ja sensorineuraalisiin kuulovammoihin vamman sijainnin perusteella. (Takala & Lehtomäki 2005, 26-29) Kuulovamman vaikeusastetta mitataan kuulontutkimuksella, kuurouden rajana pidetään 85-90 desibelin kuulon tasoa (Kuuloliitto i.a.-a).

Kuuroille ja kuulovammaisille myönnettävistä apuvälineistä suurin osa myönnetään terveydenhuoltolain (1326/2010) 29 § lääkinnällisenä kuntoutuksena. Apuvälineiden myöntämistä säätelee terveydenhuoltolain lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta (1363/2010). Vammaispalvelulain (675/2023) perusteella vammainen henkilö on oikeutettu asuntoon tuleviin apuvälineisiin, kuten kuulovammaisen hälytínjärjestelmään. (Kuuloliitto i.a.-c).

Vammaispalvelulain (675/2023) tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Vammaispalvelulain (675/2023) ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) perusteella viittomakieliselle ikäihmiselle pitää olla tehtynä palvelusuunnitelma.

Vammaispalvelulain 3 a §:n mukaan vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheutonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma. Sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:n mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus-, tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta.

Lakiin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987), on tullut tasaisin väliajoin muutoksia ja uudistuksia, viimeisin vuonna 2022. Kun uusi vammaispalvelulaki (675/2023) astuu virallisesti voimaan, saattaa laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista kumoutua kokonaan.

Kuuroilla henkilöillä on oikeus Kansaneläkelaitoksen vammaistukeen tai vaihtoehtoisesti eläkkeensaajan hoitotukeen, jonka tavoitteena on helpottaa vammaisen jokapäiväistä elämää, työtä tai opiskelua. Lisäksi Suomi on mukana eurooppalaisessa vammaiskortissa ja suomalaiset vammaiset voivat hakea korttia Kelan kautta. EU:n vammaiskortilla voi todentaa oman vammaisuutensa eri palveluissa ja se on tarkoitettu vammaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen. Lähinnä kortin omaavan henkilön mukana oleva avustaja pääsee osallistumaan tapahtumiin ilmaiseksi. (Kuuloliitto i.a.-c)

Yhdenvertaisuuslaissa 8 § (1325/2014) on maininta syrjinnän kiellosta. Laissa viitataan viittomakielisiin kahdessaakin kohtaan, kielen näkökulmasta ja lääketieteellisestä näkökulmasta.

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Vanhuspalvelulaki on uudistunut uudella lain nimellä Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012). Vaikka viittomakieliset ikäihmiset kuuluvat vammaispalvelujen piiriin, järjestetään palvelut ensisijaisesti sosiaalihuoltolain tai muun lain perusteella ja vammaispalvelulaki turvaa palvelut toissijaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.)

2.4 Viittomakieliset järjestösektorin toimijat

Viittomakielisen yhteisön toiminta perustuu ja mahdollistuu pitkälti eri viittomakielisten järjestöjen kautta. Tärkeimpiä toimijoita ovat muun muassa Kuurojen liitto, Kuurojen palvelusäätiö sekä Suomen Kuurosokeat ry. Lisäksi kuurojen hengellinen toiminta on hyvin aktiivista kuurojen seurakunnan ja lähetystyön kautta ympäri suomen.

2.4.1 Kuurojen liitto

Kuurojen Liitto on 39 jäsenyhdistyksen valtakunnallinen keskusliitto. Jäsenyhdistysten edustajat kokoontuvat vuosittain sääntömääräiseen liittokokoukseen, jossa valitaan hallitus, joka vastaa Kuurojen Liiton käytännön toiminnasta yhdessä johtoryhmän kanssa. Kuurojen Liitto on prosessiorganisaatio, jonka toiminnot on jaettu neljän prosessin kesken:

viittomakieli- ja vaikuttamistyö, viestintä ja vertaistuki, aluetyö ja hallinto. (Kuurojen liitto, i.a.-a)

Kuurojen liitto järjestää paljon toimintaa eri-ikäisille leirien, kurssien ja tapahtumien kautta. Aluetyön työntekijöillä on tärkeä rooli viittomakielisten ikäihmisten parissa palveluohjauksen kautta. Lisäksi Kuurojen liitto tekee paljon vaikuttamistyötä viittomakielen ja viittomakielisten aseman parantamiseksi. Kuurojen Liiton ydintehtävänä on taata kuurojen ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutuminen. Kuurojen liiton jäsenyhdistykset ovat tärkeitä kokoontumispaikkoja viittomakielisille. Yhdistykset tarjoavat kuuroille ennen kaikkea sosiaalista yhteisöllisyyttä, mutta myös tietoa, edunvalvontaa, kulttuuria ja harrastuksia. (Kuurojen liitto, i.a.-a)

2.4.2 Kuurojen palvelusäätiö

Kuurojen Palvelusäätiö sr on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jolla on vahva ja arvostettu asema viittomakielisten palvelujen tuottajana sekä kuurojen ja kuurosokeiden järjestölähtöisen toiminnan toteuttajana. Palvelusäätiöllä on seitsemän palvelukeskusta eri puolilla Suomea sekä viittomakielistä kotihoito toimintaa. Paikkakunnat ovat Helsinki, Hyvinkää, Hämeenlinna (tuettu asuminen), Turku, Jyväskylä, Joensuu ja Oulu. Kehittämishankkeita toteutetaan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskusten (STEA) tukemana. Muun muassa passiohjelma, johon kuuluu mielen hyvinvoinnin tukeminen, kokonaisterveyden edistäminen sekä viittomakielisten henkilöiden muistisairauksien hoidon ja ehkäisyn erityisosaaminen. Lisäksi passiohjelmaan kuuluu auttavapuhelin-palvelu, johon voi ottaa videopuhelun kautta yhteyttä ja keskustella huolta herättävistä asioista luotettavasti. (Kuurojen palvelusäätiö, i.a)

2.4.3 Suomen kuurosokeat ry

Suomen Kuurosokeat ry on kuurosokeiden ja vaikeasti kuulonäkövammaisten oikeuksienvälvonta-, vertais-, asiantuntija- ja palvelujärjestö. Järjestön tehtävänä on edistää, tiedonsaantia, kommunikaatiota, liikkumista ja tasavertaista apuvälineiden saantia. Lisäksi tiedottaminen, osaamisen tunnetuksi tuominen sekä vaikuttamistyö ovat osa järjestötoimintaa. (Suomen kuurosokeat ry, i.a)

Yhdistys tarjoaa palveluita kaikille kuurosokeille ja vaikeasti kuulonäkövammaisille henkilöille koko Suomessa. Palveluitamme ovat alue-, asumisen-, ICT-, jäsen- ja järjestö-, kommunikaatio-, kuntoutus- ja myytävät palvelut.

Kuurosokeat ry tarjoaa muun muassa Tampereella palveluasumista, päivätoimintaa ja viittomakielistä kotipalvelua. (Suomen kuurosokeat ry, i.a)

2.4.4 Kuurojen seurakunta

Kuurojen seurakunnilla on ollut viittomakielisessä yhteisössä tärkeä rooli jo yhteisön syntymisestä lähtien. Kuurojen diakonissat ovat auttaneet kuuroja sosiaalipalveluissa ja toimineet tulkkeina. Tänä päivänä monet viittomakieliset ikäihmiset osallistuvat edelleen aktiivisesti seurakunnan toimintaan. (Kuurojen museo, 2013-2023d)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon verkkosivujen mukaan kirkossa työskentelee viisi viittomakielentaitoista pappia, joiden virat on sijoitettu hiippakuntiin. Suomenruotsalaisia viittomakielisiä palveleva kuurojenpappi on sijoitettu Kirkkohallituksen ruotsinkieliseen yksikköön. Useissa seurakuntayhtymissä on päätoiminen viittomakielentaitoinen diakoniatyöntekijä, joka järjestää toimintaa viittomakielisille seurakunnan jäsenille. (Suomen evankelisluterilainen kirkko).

Esimerkiksi tällä hetkellä viittomakielinen lähetyspiiri kokoontuu Vaasassa parin viikon välein säännöllisesti, Etelä-Pohjanmaan alueella vuorotellen eri paikkakunnilla kuukausittain ja Keski-Pohjanmaalla Kokkolassa kokoontuu kolmen viikon välein viittomakielinen raamattupiiri. (Viittova seurakunta, 2023)

3 VIITTOMAKIELISTEN IKÄIHMISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISOHJELMA

3.1 Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin kartoittaminen

Vuonna 2011 aloitettiin vanhustyön keskusliiton tukemana kartoittaa viittomakielisten ikäihmisten hyvinvointiin liittyviä tarpeita ja kokemuksia. Tämän kyselyn pohjalta luotiin viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishojelman suositukset vuonna 2013. Suosituksista on nyt kymmenen vuotta aikaa, joten tarkastelen suositusten ajantasaisuutta ja hyvinvoinnin edistymistä uuden kyselyn perusteella. Kartoitus antaa osviittaa myös siitä, millaisista asioista ja palveluista heillä on tietoa. Kyselyn vastauksia pystyy vertailemaan aikaisempaan samanlaiseen kyselyyn. (Kuurojen Liitto, 2013)

Kuurojen Liitto ry:n hallituksen asettaman viittomakielisten vanhuspoliittista ohjelmaa valmistelevan työryhmän toiminta käynnistyi vuoden 2010 alussa. Työryhmän toiminnan keskiönä oli viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen. Työryhmän tavoitteena oli laatia katsaus Suomessa asuvien viittomakielisten ikääntyneiden elämäntilanteesta ja oikeuksista sekä tukea viittomakielisten vanhuspoliittisen ohjelman ja siihen sisältyvien toimenpide-ehdotusten valmistelua. Kuurojen Liiton liittokokous hyväksyi vuonna 2012 ohjelman nimen Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishojelma sekä sen sisältämät suositukset. Viittomakielisten ikääntyneiden tilannetta selvitettiin vanhustyön keskusliiton osittain rahoittamalla kartoituksella keväällä 2011. Kartoituskyselyyn osallistui yhteensä 264 henkilöä. (Kuurojen liitto, 2013)

3.2 Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishojelman suositukset

Edistämishojelman suosituksia tehdessä perusajatuksena on ollut, että kaikilla viittomakielisillä ikäihmisillä on oikeus ihmisarvoiseen vanhuuteen. Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishojelman periaatteita ovat: itsemääräämisoikeus, osallisuus ja kulttuuri viittomakielisen ikäihmisen hyvinvoinnin perustana. (Kuurojen liitto, 2013).

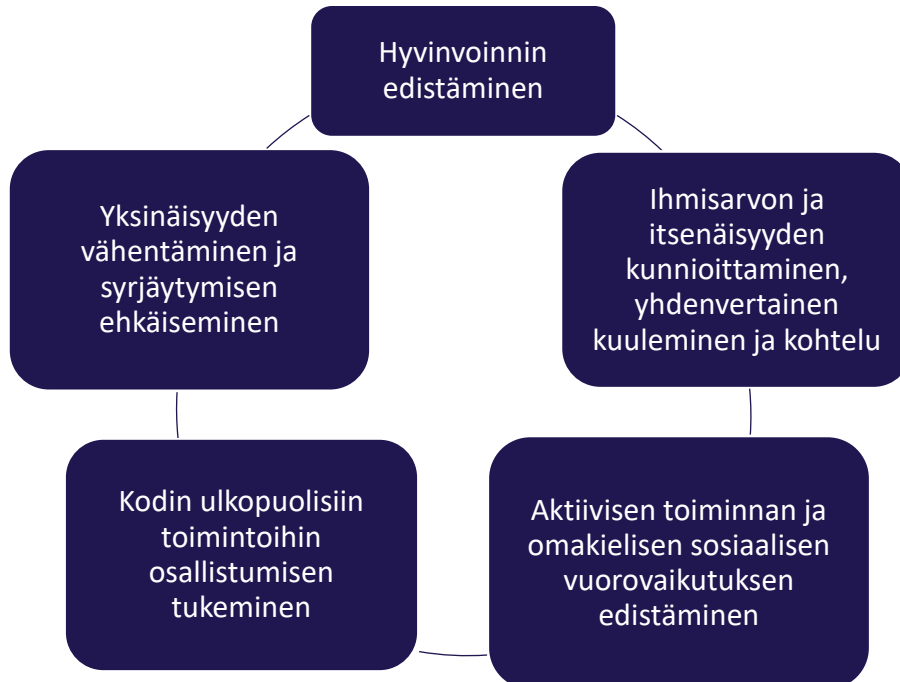
Viittomakielisellä ikäihmisellä itsemääräämisoikeuden toteutumiseen vaikuttaa se, että hänellä on viittomakielistä tietoa tarjolla palveluista ja hoitotoimenpiteistä päätöksentekoa varten. Viittomakielistä ikäihmistä tulee kuulla hänen omalla kielellään ja hänen tulee saada

vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin oman kielellisen tason ja toimintakyvyn tasoisesti. (Kuurojen liitto, 2013).

Viittomakielisen ikäihmisen osallisuutta tuetaan niin, että hän kokee olevansa osallinen lähiyhteisössään, viittomakielisessä yhteisössä ja yhteiskunnassa. Mahdollistetaan myös elinikäinen oppiminen omalla kielellään. (Kuurojen liitto, 2013).

Viittomakielisen ikäihmisen elämässä ja hyvinvoinnissa kulttuurilla on tärkeä rooli. Kulttuuri on niin henkistä, kuin aineellista todellisuutta, joka on osa heidän maailmankuvaansa ja elämäntapaansa. Huomioidessaan viittomakielinen kulttuuri, mahdollistetaan viittomakielisen ikäihmisen elinympäristön, palvelujen, hoidon ja hoivan järjestäminen niin, että he kokevat itsensä arvokkaaksi yksilöksi. (Kuurojen liitto, 2013).

Kaikissa viittomakielisiin ikäihmisiin liittyvissä toiminnoissa tulee lähtökohtana olla kuvion mukaiset asiat:



Kuvio 1 Viittomakielisiin ikäihmisiin liittyvissä toiminnoissa huomioitava (Kuurojen liitto, 2013)

Suosituksukset olivat jaoteltu kuuden eri alaotsikon alle: itsenäinen ja sosiaalinen arki, ikätekno-
logia, tiedonsaanti ja ilmaisuvapaus, tulkkauspalvelut, muut palvelut sekä verkostoituminen ja

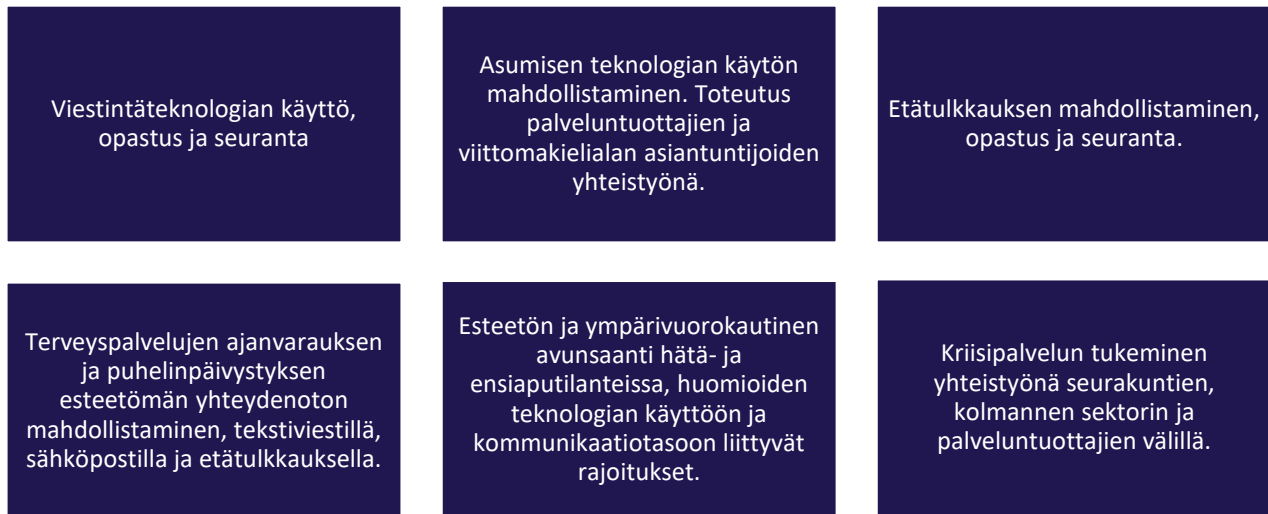
vaikuttaminen. Suositukset ovat tiivistettynä ja koottuna alaotsikoiden alle. (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.1 Itsenäinen ja sosiaalinen arki



Kuvio 2 Itsenäinen ja sosiaalinen arki (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.2 Ikäteknologia



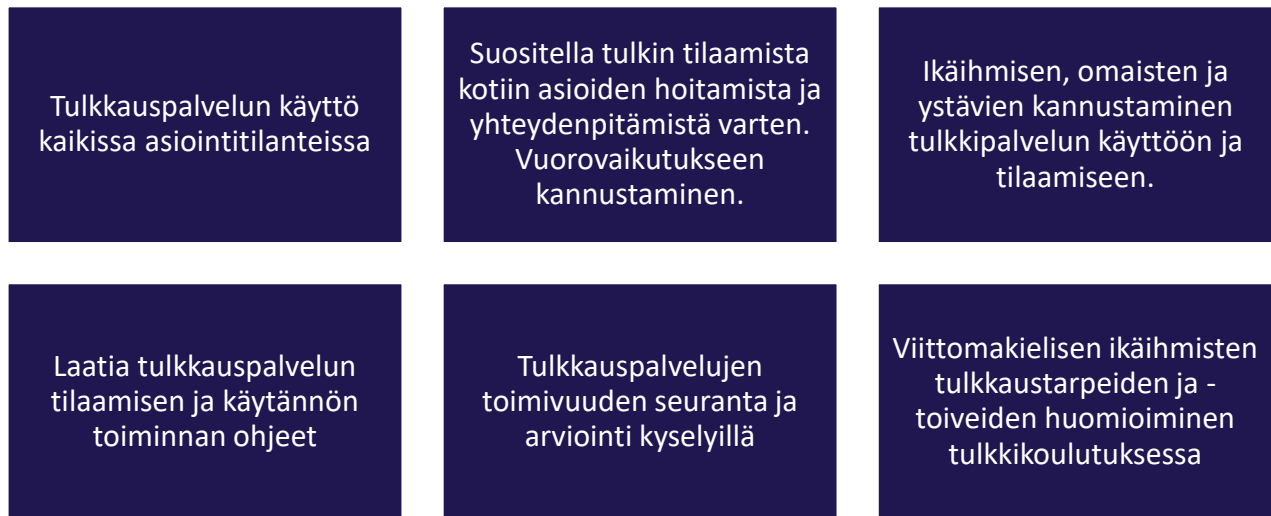
Kuvio 3 Ikäteknologia (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.3 Tiedonsaanti ja ilmaisuvapaus



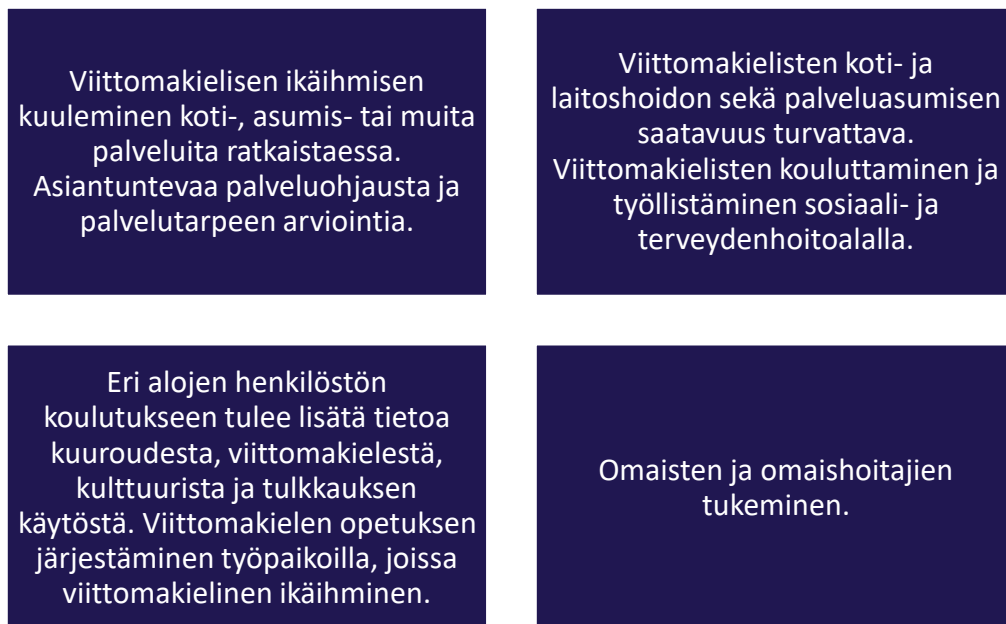
Kuvio 4 Tiedonsaanti ja ilmaisuvapaus (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.4 Tulkkauspalvelut



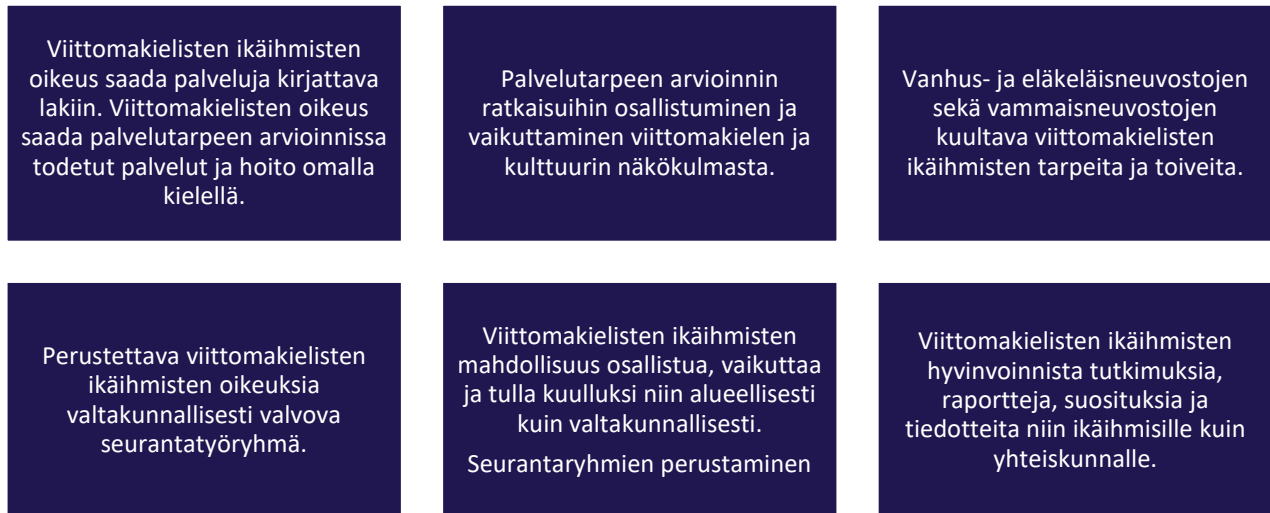
Kuvio 5 Tulkkauspalvelut (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.5 Muut palvelut



Kuvio 6 Muut palvelut (Kuurojen Liitto, 2013)

3.2.6 Verkostoituminen ja vaikuttaminen



Kuvio 7 Verkostoituminen ja vaikuttaminen

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa viittomakielisten ikäihmisten tämänhetkistä hyvinvoinnin tilaa pohjalaismaakuntien alueella. Kohderyhmänä on yli 60-vuotiaat viittomakieliset Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan alueella. Sovin tapaamisista yhdistyksien kanssa, joten kyselyt ja haastattelut on toteutettu yhdistyksen ja seniorikerhon kokoontumisen yhteydessä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on, että kerättyä tietoa hyödynnettäisiin tulevaisuudessa miettiessä viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämistä. Kyselyn vastaukset antavat tämänhetkistä tietoa muun muassa palvelujen toimivuudesta. Tavoitteena on tuoda myös esille viittomakielisten ikäihmisten palveluntarpeita ja oikeuksia.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Millainen on hyvinvoinnin tila viittomakielisten ikäihmisten parissa tällä hetkellä?
2. Miten kyselyn vastaukset eroavat edellisen kyselyn vastauksista, onko muutosta parempaan tapahtunut?
3. Onko viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suositukset toteutuneet, ovatko ne vielä ajantasaiset?
4. Millaisiin asioihin tarvitaan vielä parannusta viittomakielisten ikäihmisten näkökulmasta?

4.2 Aineiston keruu

Selvityksen aineisto kerättiin lokakuun 2023 aikana strukturoidulla kyselyllä, kuitenkin osittain haastatteluilla täydentäen. Kyselyssä kysymyksiä oli kaiken kaikkiaan 95. Aineistoa analysoitiin sekä kvalitatiivisella tutkimusotteella teemoitellen että kvantitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti vastauksia kuvaillen. Heti alkuvaiheista lähtien, tiesin tekeväni sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen. Suunnitelmani oli tehdä kysely viittomakielisille ikäihmisille, mutta itse kyselyn suorittaminen vaatisi hieman enemmän aikaa kielen kääntämisen vuoksi. Kirjoitettu suomen kieli on monelle viittomakieliselle vieraskieli, joten kysymyksiä ei välttämättä

ymmärretä oikealla tavalla luettuna. Tämän vuoksi päädyin suunnitelmassani siihen, että viittaisin jokaisen kysymyksen paikalla oleville ja jokainen saisi itse päättää, haluaako seurata viittomakielelle käännettyä etenemisvauhtia samalla kyselylomakkeeseen vastaten, vai haluaako vastata itsenäisesti kyselylomakkeen kysymyksiin omaan tahtiin.

Paras vaihtoehto viittomakielisten kohdalla eri aineistonkeruumenetelmien joukosta, olisi tavata haastateltavat ja kyselyyn osallistujat kasvotusten ja käyttää viittomakieltä. Arvelin myös, että viittoessani kysymyksiä, saattaisi moni kyselyyn vastaaja innostua viittomaan omia mielipiteitään. Mahdolliset mielipiteet kirjaisin omiin muistiinpanoihin. Koska kyselyn vastaukset ovat melko strukturoituja, halusin syvällisempää tietoa vastauksien taustalta, mikä kertoisi enemmän muun muassa palvelujen merkityksestä. Siksi suunnittelin, että kyselyn lopuksi haastattelisin halukkaita teemahaastattelun pohjalta aiheisiin liittyen. Videoisin teemahaastattelut, jonka jälkeen litteroisin vastaukset.

Olin yhteydessä aluetyöntekijään, ja kysyin häneltä mahdollisuutta päästä Keski-Pohjanmaalaisia tapaamaan jossain yhdistyksen järjestämään kokoontumiseen. Asia järjestyikin jo heti seuraavalle viikolle, kun Kokkolan alueen yhdistyksen väki kokoontui päiväseltään yhdistyksen kokoontumiseen kahvilassa. Kokoontumisessa paikalla olevista kolme henkilöä täyttivät haastattelukohteen kriteerit. Koska osallistujia oli vain muutama, kävimme kysymykset läpi aihealueittain, jonka jälkeen he saivat vapaasti viittoa aihealueeseen liittyen omia mielipiteitään.

Seuraavalle viikolle sovin Vaasan kuurojenyhdistyksen seniorikerhon ohjaajan kanssa, että pääsen seniorikerhoon tekemään kyselyn ja haastattelut halukkaille Pohjanmaalaisille. Paikalla oli hyvin porukkaa, joista 13 osallistui kyselyn tekemiseen. Yksi kyselyyn vastaajista jätti kyselyn tekemisen kesken, joten näitä vastauksia ei ole huomioitu tuloksissa. Paikalla olevista kaikki alkoivat tekemään kyselylomaketta itsekseen, mutta he kysyivät tarvittaessa kysymyksiin tarkennusta tai muuta apua joko vierustoverilta tai minulta. Kiersin pöytien äärellä, jolloin heidän tuli helpommin kysyttyä tarkennusta. Kyselyä tehdessä, moni kertoi samalla viittomalla vastaten mielipiteitään aiheista. Kirjoitin nämä ylös muistiinpanoihin niin tarkasti, kuin pystyin ja ehdin. Kyselyn jälkeen vielä videoin teemahaastattelun pohjalta aiheeseen liittyen kysymyksiä.

Samalla viikolla tein kyselyn ja haastattelun vielä Etelä-Pohjanmaalaisille Seinäjoella seniorikerhon yhteydessä. Paikalla oli 6 henkilöä, jotka kaikki osallistuivat kyselyn ja haastattelujen

tekemiseen. Viitoon kysymykset viittomakielelle. Osa seurasi viittomakielen käännöstä, osa teki kyselyn itsenäisesti. Kyselyn jälkeen tein vielä teemahaastattelun, jonka videoin.

Jokaisen kyselyn ja haastattelutilanteen alussa kerroin opinnäytetyöni aiheen ja tarkoituksen, kerroin kyselyn ja haastattelujen etenemisen ja lupaa haastattelujen videoimiseen, tallennukseen ja litterointiin sekä tuloksien käyttölupaa opinnäytetyöhön. Haastateltavat suostuivat tutkimuksen osallistumiseen, he saivat tästä tiedon omalla äidinkielellään ja he saivat vastata omalla äidinkielellään. Videoimista varten osallistujat allekirjoittivat suostumuslomakkeen. Videomateriaali hävitettäisiin litteroimisen jälkeen.

Opinnäytetyöni aihe on sellainen, mihin ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta ja totuutta. Hyvinvoinnin edistämissuunnitelmassa on toki toivottu tila, mihin pyritään pääsemään ja nyt tavoitteenani on arvioida sitä, miten hyvin kyseessä olevaan toivottuun tilaan on päästy. Laadullisella tutkimuksella taas ei tavoitella yhtä oikeaa vastausta tai totuutta (Vilka, H. 2005, s.120), vaan tuodaan ennemminkin esille viittomakielisten ikäihmisten omia ajatuksia, kokemuksia ja näkökulmia asiasta.

Kyselyn kysymyksiä viittoessa huomasin, että välillä eri palveluntarjoajat tai tapahtumat eivät olleet kaikkien kyselyyn osallistujien tiedossa. Mutta kun viitoon esimerkiksi työntekijän viittomanimen, vastaajat ymmärsivät paremmin, mistä palvelusta oli kyse. Kuten esimerkiksi, he eivät olleet varmoja, ovatko he käyttäneet mitään kuurojen palvelusäätiön palveluja hyödyksi, mutta kun kerroin esimerkiksi Kuurojen palvelusäätiön Passi-ohjelman työntekijän viittomanimen, tunnistivat monet kyselyyn vastaajat annetun palvelun ja henkilön. Samoin oli esimerkiksi vanhusten viikon tapahtuman kohdalla. Monet miettivät, mistä tapahtumasta on kyse, joten tarkensin, että ”viime vko-loppuna oli Vaasassa viittomakielinen vanhusten viikon tapahtuma, osallistuitteko mukaan?” Monet ymmärsivät vasta tämän jälkeen, mistä oli kyse.

Kyselypohjan kysymykset ovat valtaosin samat, mitkä olivat aikaisemmassa kyselyssä. Strukturoitu kyselylomake on opinnäytteen liitteenä 1. Palvelujentarjoajia, hyvinvointialuetta ja teknologiaan liittyviä vastausvaihtoehtoja muokkasin ajankohtaan sopiviksi. Kysymykset olivat melko yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä, eivätkä sisältäneet vaikeita termejä. Yhden kysymyksen kohdalla mietin väärin ymmärtämisen riskiä, koska se oli yllättävän hankala selittää myös viittomakielellä. Kysymys oli, oletko viimeisten kolmen kuukauden aikana tuntenut, että tarvitset lääkärin hoitoa, mutta et ole hakeutunut lääkäriin? Viittomakielelle käännettynä ”tarvitset, mutta ei mennä” oli ehkä yksinkertaisin tapa ilmaista, mutta silti moni saattoi

viittoa ”kyllä, kyllä, minä tarvita lääkäriä, minä mennä”. Tällöin yritin kääntää kysymyksen toisinpäin. ”tuntuu, tarvita lääkäri, sinä aina mennä?” Tämän jälkeen saattoi vastaus tulla paremmin selväksi käänteisessä muodossa. Koska viitoin myös kyselyn kysymykset, pystyi kysymykseen tehdä tarkennuksia tai esittää kysymys toisella tavalla.

Suomenkielisen strukturoidun kyselyn analysointi oli helppoa, verrattuna siihen, että kaikki vastaukset olisivat olleet viitottuna ja ne olisi pitänyt litteroida, ensin viittomakieleltä suomen kielelle kääntämällä, jonka jälkeen laittaa ne teemoittain. Toisaalta taas on olemassa riski siihen, että vastaajan itse lukiessa kyselyn kysymykset, on ne saatettu ymmärtää väärin, jolloin vastaukset eivät ole totuudenmukaiset. Kuitenkin vaihtoehto viittomakielisen käännöksen seuraamiselle on ollut tarjolla, joten riski on siinä suhteessa pieni. Samoin kyselyyn vastaajat rohkeasti kysyivät, mikäli eivät ymmärtäneet kysymyksen tarkoitusta. Viittomalla kyselyn kysymykset, myös viittomakielisten kielelliset oikeudet toteutuivat saadessaan palvelua viittomakielellä. Kyselyn vastaukset kokosin yhteen, maakunnittain ja lisäksi kokonaismääränä. Tein vastauksista kuviot selkeyttämään vastauksien tulkitsemista.

Teemahaastatteluni aiheet pohjautuivat tutkimuskysymyksiini ja laadin etukäteen kysymyksiä viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishojelman suosituksiin liittyvistä aiheista. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, s. 102–103; s. 105; s. 107) mukaan puolistrukturoitu haastattelu sisältää hahmotelman kysyttävistä asioista, joissa kysymysten tulisi olla lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä. Joskus aihetta tai käsitteitä täytyy selittää. Annoin vastaajille suosituksen mukaisen aihealueen, haluatteko kertoa lisää esimerkiksi tulevaisuuden asumiseen liittyen. Tarkentavia kysymyksiä ilman johdattelua saatoin esittää kyselyn pohjalta, kuten: oletko valmis muuttamaan? Miksi?

Videoin teemahaastattelut, jotta keskustelu sujusi eteenpäin ilman katkoja (Hirsjärvi ja Hurme, 2008, s. 92). Teemahaastattelua tehdessä huomasin vastauksien lähtevän välillä ei aihepiiriin kuuluvaksi, taikka vastaukset lähtivät kokonaan aihepiirin ulkopuolelle. Pysin tällöin ohjaamaan keskustelun takaisin aihepiiriin sopivaksi ja huomioimaan vastauksia litteroidessa vain aiheeseen liittyvät kommentit. Toisaalta taas teemahaastattelu mahdollistaa lisäkysymyksien esittämisen. Haastattelutilanteessa saattaa ilmetä ei-kielellisiä vihjeitä, jotka helpottavat vastauksen ymmärtämistä (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 34–36). Viittomakielellä ei-kielellinen viestintä kuuluu osaksi viittomakielisen ilmaisua, ilmeiden ja eleiden kautta. Teemahaastattelun videoimisessa oli myös se hyvä puoli, että haastateltavien ilmeet ja muu ei-

kielellinen viestintä tuli paremmin huomioiduksi litteroidessa, verrattuna siihen, että olisin tehnyt pelkästään muistiinpanoja.

Litteroitua tekstiä videoidusta materiaalista tuli yhteensä 23 sivua rivivälillä 1. Karsin kaiken epäoleellisen pois ja jätin aiheeseen liittyvät kommentit, jolloin litteroitua aineistoa kertyi 11 sivua. Käytetty fontti oli Arial ja fonttikoko 12. Olisi hyvä, jotta jokainen haastattelu tulisi litteroitua heti haastattelun jälkeen, ennen kuin olisi seuraava haastattelu (Eskola ym., 2018, s. 49). Litteroinkin haastattelut heti saman päivän aikana, jolloin haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

Litteroidessa kirjoitin ensin sanasta sanaan viittomat, jonka jälkeen kirjoitin erilliseen ruutuun suomenkielisen vastineen. Tämän jälkeen laitoin vielä kolmanteen ruutuun ytimekkäästi vastauksen sisällön. Teemoittelin vastaukset omiin osa-alueisiin, samalla kaavalla kuin kyselyn kysymyksien aihealueet olivat. Tämä helpotti sitä, että kirjoittaessani itse opinnäytetyön tuloksia, pystyin samaan aikaan vertailemaan ja syventämään kyselyjen tuloksia ja haastattelujen vastauksia keskenään. Viittomakielisten ihmisten piirit ovat pienet, jossa monet tuntevat toisensa. Tämän vuoksi poistin litteroinnista paikkakuntien ja mahdollisten henkilöiden nimet. (Ranta & Kuula-Luumi, 2017, s. 419)

4.3 Aineiston analyysi ja tulosten raportointi

Vaikka teemoittelin teemahaastattelun vastaukset kyselyn kysymyksien kanssa samoihin osa-alueisiin, nousi haastattelussa kuitenkin esille tietyt asiat useammin kuin toiset. Eskolan (2018, s.221 – 222) mukaan laadullisessa tutkimuksessa nostetaan useimmiten esiin aineiston mielenkiintoisimmat osiot tasapuolisen kuvaamisen sijaan. Koska opinnäytetyössäni teemahaastattelu oli tukemassa kyselyn vastauksien tuloksia, olen pyrkinyt tasapuolisesti huomioimaan eri aihealueista tulleita mielipiteitä osin tasapuolisestikin, mutta olen kuitenkin nostanut esille myös eniten mielipiteitä herättäviä kohteita ja mielenkiintoisia kommentteja.

Teemahaastattelut ovat viittomakielellä vastattuja. Viittomakielessä on oma kielen- ja lauseenrakenne verrattuna kirjoitettuun suomen kieleen. Olen viitannut tässä opinnäytetyössä haastatteluissa tulleisiin vastauksiin viittomakielisen lauserakenteen mukaisesti, jollen ole erikseen maininnut toimivani toisin. Tällöin annan myös lukijalle mahdollisuuden tulkita vastauksen merkitystä.

Kokosin kyselyjen tulokset ja litteroidut haastatteluvastaukset yhteen opinnäytetyössäni. Tämän jälkeen olen verrannut vielä edellisen kyselyn vastauksia omiin tuloksiin. Näin pystyy hieman vertailemaan sitä, onko jossakin asiassa mahdollisesti tapahtunut muutosta. Lopuksi vielä pohdinnoissa kokoon omat ajatukset tutkimustuloksista ja annan kehittämissuhteita.

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Viittomakieliset ikäihmiset ovat kohderyhmänä itselleni tuttu, joten tunnen heidän kulttuurinsa, historiansa ja tapansa. Laadullista tutkimusmenetelmää käytettäessä korostuu kohderyhmän, kulttuurin ja toimintaympäristön tuntemus. Sillä kokemukset ja käsitykset ovat usein tilannekohtaisia ja kulttuurisidonnaisia. (Vilkkä, 2015, s. 128–130.)

Koska olen itse myös viittomakielinen, onnistui vuorovaikutus kohderyhmän kanssa sujuvasti ja luotin omaan viittomakielen taitooni. Eettisyyden vuoksi koin, että väärinymmärryksen riski on pienempi, kun suoritan haastattelut ja kyselyt itse. Oma viittomakielisyyteni ja viittomakieliseen yhteisöön kuulumisen vaikuttaa kuitenkin siihen, onnistunko ottamaan haastatteluissa objektiivisen näkökulman. Itselläni on kuitenkin monesta näkökulmasta kokemusta, niin yhteisön jäsenenä kuin palvelujen tuottajana. Vaikka myötäelin vastaajien vastauksissa vuorovaikutuksessa ollessa, pyrin kuitenkin tulkitsemaan vastauksia ja haastatteluja litteroidessa ne puolueettomasti.

Mietin kyselyn kysymyksiä pohtiessa, tarvitaanko vastaajista kuinka paljon taustatietoja. Kuten aikaisemmin mainitsin, viittomakielisten piirit ovat pienet ja monet tuntevat toisensa. Olisiko mahdollisesti vastaajat tunnistettavissa? Koin kuitenkin, että en erottele eri alueen vastaajia tai sukupuoliä lainatessani sitaatteja, joten tämän vuoksi vastaajaa ei ole tunnistettavissa. Aineistoa analysoidessani viittasin vain kerran maakuntien väliseen eroon mutta kyseessä oleva asia ei mielestäni ole henkilökohtaista tietoa vaan aihealueeltaan merkittävä tieto, mihin pitäisi saada parannusta. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön viitatessa en ole maininnut tarkkoja lukemia, aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Muuten vastauksissa ei ollut sukupuolen, iän tai asuinpaikkakunnan perusteella juurikaan eroavaisuuksia.

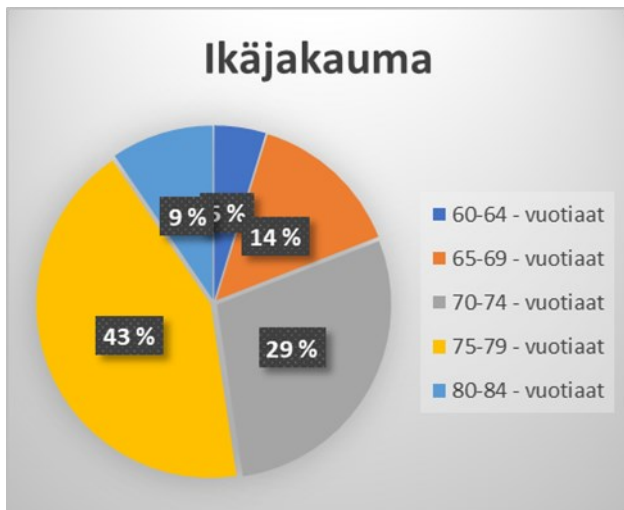
Tutkimuksen luotettavuuden kannalta täytyy huomioida se, että kyseessä on vain pieni alue, pohjalaismaakunnat, koko Suomen mittapuulla katsottuna. Eri alueella viittomakielisten palvelujen tarjoajia on eri tavalla tarjolla, mikä vaikuttaa myös siihen, millaisia palveluja tällä

hetkellä käytetään. Joten tulokset kertovat vain näiden alueiden palvelujen toimivuudesta ja tyytyväisyydestä.

5 TULOKSET

5.1 Taustatiedot

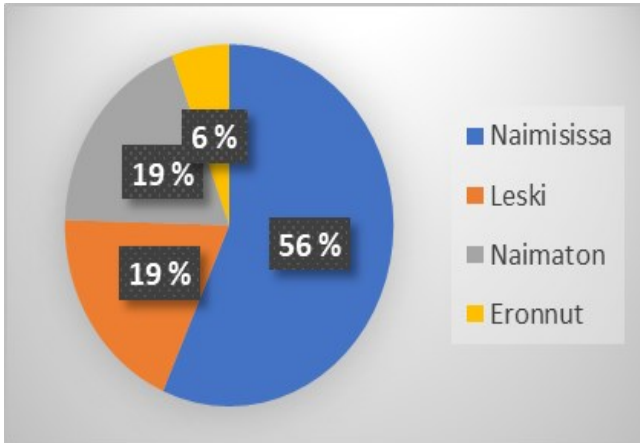
Kyselyn vastauksia kerääntyi kolmelta alueelta yhteensä 21 kappaletta (kuvio 9). Yksi osallistuja oli jättänyt kyselylomakkeen vastaamisen kesken, joten en huomioi hänen vastauksiaan tässä. 19 vastaajaa käytti kirjoitettuna kielenä suomen kieltä, kaksi vastaajaa oli suomenruotsalaista, jotka vastasivat ruotsinkieliseen kyselyyn. Valtaosa vastaajista oli 70–79-vuotiaita (kuvio 8). Yli puolet vastaajista oli naimisissa (kuvio 10). Valtaosa vastaajista oli syntymäkuuroja tai sitten he olivat kuuroutuneet jo varhaislapsuudessa alle 3-vuotiaana (kuvio 11).



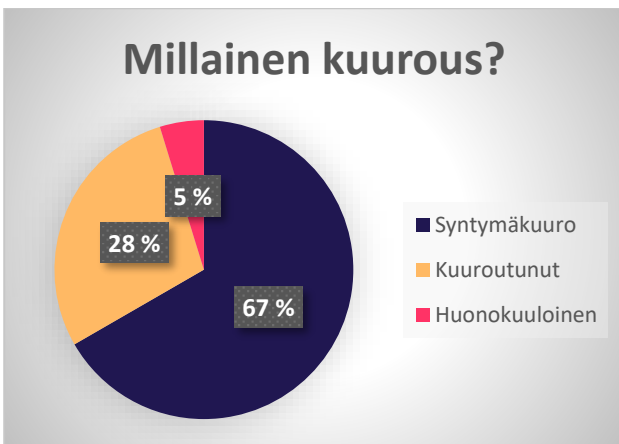
Kuvio 8 Ikäjakama



Kuvio 9 Alueittain ja sukupuolitettain

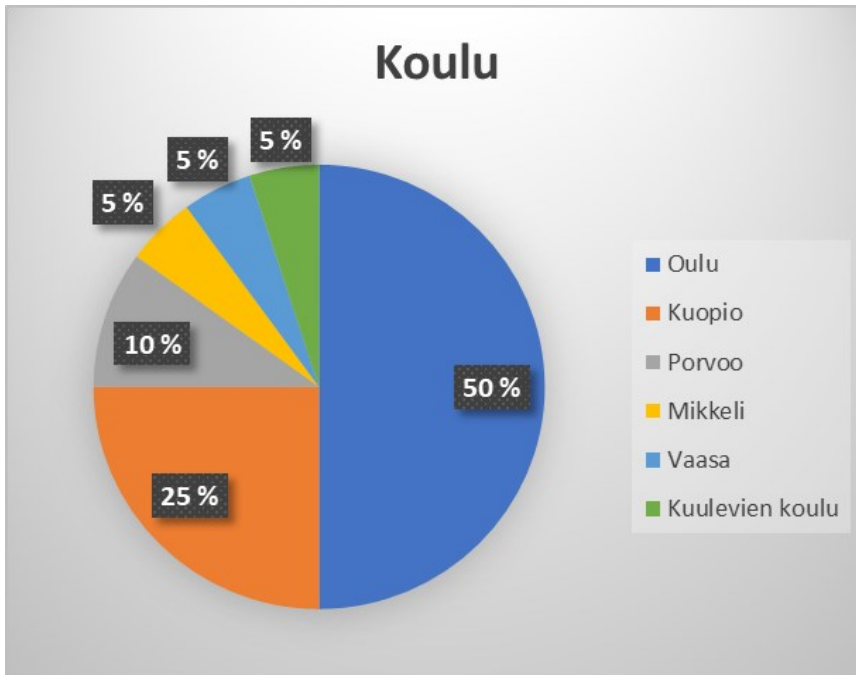


Kuvio 10 Siviilisäät



Kuvio 11 Kuurous

Kyselyalueen vastaajista lähes puolet oli käynyt kuurojen koulun Oulussa (kuvio 12). Siinä aikaan, kun he ovat käyneet koulun, on vallalla ollut oralismi eli kuurot on opetettu koulussa puhumaan, eikä viittoa saanut. Koulujen opetusmetodioissa on ollut pieniä eroja, mutta pääsääntöisesti viittomisesta oppituntien aikana rangaistiin ja tavoitteena oli opettaa kuurot puhumaan ja ymmärtämään huulilta lukua.



Kuvio 12 Koulu

Lähes kaikki, 95% vastaajista oli sitä mieltä, että koulu-aika oli mukavaa tai melko mukavaa. Haastateltaessa ilmeni, että asuntola-ajasta ja vapaa-ajasta muiden kuurojen kanssa pidettiin mukavana, mutta itse koulunkäynti ei ollut mukavaa oralismin eli niin sanotun puheopetuksen vuoksi. Kuten myös Salmi ja Laakso (2005, s. 173–180) toteavat, koettiin koulussa oleminen mielekkääksi, sillä monilla ei ollut aikaisempaa kokemusta muista kuuroista, joten he kokivat kouluajan mielekkäänä, vaikka puheopetus olikin raskasta. Lapset viittoivat salaa, eikä viittomakielen kytkeminen onnistunut sisäoppilaitoselämän vuoksi.

Koulu ei mukava, pitää puhua, viittoa ei. Oralismi. Opettaja lyö keppi sormi. Koulu huono. Asuntola mukava, viittoa muu. kavereita viittoa, mukavaa. (H16)

Tällä hetkellä 81% vastaajista asui omistusasunnossa, loput vuokralla. Vuokralla asuvat olivat Pohjanmaalla asuvia. Asumismuotona oli melko tasaisesti niin omakotitalo, rivitalo kuin hissillinen kerrostalo. Yksin asuvia oli 38%, muut asuivat puolison, lapsen taikka muiden kanssa.

5.2 Asuminen tulevaisuudessa

Kyselyn tuloksien perusteella tärkeäksi koetaan, että saa asua lähellä puolisoa tai omaisia sekä ystäviä. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että haluaa asua puolison tai omaisten lähellä. Vain 14% vastaajista oli sitä mieltä, että viittomakielisten palvelujen läheisyys on tärkeää. Läheisten läheisyys koettiin täten tärkeämmäksi kuin viittomakielisten palvelujen lähellä asuminen.

Vain kaksi vastaajista olisi valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle. Vajaa puolet ei ollut valmiita muuttamaan pois kotipaikkakunnalta (kuvio 13).



Kuvio 13 Oletko valmis muuttamaan?

Minä ei haluta muuttaa, haluta jäädä (paikkakunta). Oma lapsi täällä asua. (H3)

En osaa sanoa, myöhemmin. ei vielä aika kypsä. muuttaa ei osaa sanoa, terveys-tilanne. (H18)

Noin puolet ei osannut vielä päättää mutta haastateltaessa ilmeni, että he voisivat muuttaa johonkin läheiseen paikkakuntaan viittomakieliseen palveluasumismuotoon, jos sellainen olisi tarjolla. Mutta he eivät ole ehkä valmiita muuttamaan tällä hetkellä olemassa oleviin viittomakielisiin palvelukeskuksiin kaukaisen sijainnin vuoksi.

Olisi hyvä oma palvelutalo tulevaisuus, myöhempi, joskus. (H17)

Haluaisin täällä olla oma (palvelutalo), haluta. (H16)

Minä haluta jäädä (paikkakunta), täällä viittomakieli palvelutalo puuttuu. En halua muuttaa Åvik (Hyvinkäällä oleva viittomakielinen palvelutalo). Kaukana. (H5)

Eräs vastaajista vastasi kattavasti mietteistään, jotka ovat viittomakieleltä käännettynä suomen kirjakielelle seuraavanlainen:

Olen vähän huolissani tulevaisuudesta, kuuroille on suunnattu liian pieni budjetti. Kuurot halutaan sijoittaa Åvik (Hyvinkäälle viittomakieliseen palvelutaloon), Runolaan (Helsinkiin viittomakieliseen palvelutaloon) jne.. Haluaisin pysyä Pohjanmaan alueella, jos täällä olisi seniorikeskus. Olisi mukavaa, kun olisi oma viittomakielinen porukka, joka ymmärtää toisiansa ja jonne voisi tulla eripuolilta. Nyt viittomakieliset sijoitetaan eri kunnissa eri paikkaan. Kymmenen vuoden päästä ei tiedä, missä kukakin on. Ovatko kaikki yksinään jossain. Tärkeää olisi, että olisi viittomakielinen palvelu tarjolla yhteisesti kaikille, esimerkiksi juuri viittomakielinen seniorikeskus lähialueella. (H10)

Mikäli kuitenkin vastaajat muuttaisivat palvelukeskukseen asumaan, tärkeiksi koettiin kyselyn vastauksien perusteella viittomakieliset palvelut/ympäristö sekä viittomakieliset ystävät samassa paikassa. Huoneella ja esimerkiksi hyvällä ruoalla ei ollut niin paljon merkitystä, vain 14% olivat valinneet tämän vaihtoehdon.

5.3 Kieli ja kommunikaatio sekä tiedonsaanti

Viittomakieli, viittomakielellä asiointi ja viittomakieliset palvelut koetaan tärkeäksi. Viittomakieli opittiin aikoinaan kavereiden ja yhdistystoiminnan kautta. Verrattaessa 1900-luvun alkupuoliskoa 1900-luvun loppupuoliskoon, on kodeissa ajansaatossa muodostunut perheen välille jokin yhteinen kieli. Vastaajista 71% vastasi, että omat vanhemmat eivät osanneet lainkaan viittoa tai käytössä oli vain kotiviittomia, kun taas omista lapsista 81% osasi viittoa ainakin vähän tai sujuvasti.

Ennen oma vanhempi viittoa ei. nykyään viittomakieli opettaa enemmän. Nyt vanhemmat osata viittoa. Myös oma lapsi osata viittoa. (H19)

Oman suomen kielen taikka ruotsin kielen taito koettiin melko hyväksi tai hyväksi 57% vastaajista. Melko heikoksi tai heikoksi koki 24% vastaajista.

Palveluita käytettäessä kaikki käyttivät viittomakieltä kommunikointiin, yleensä tulkin välityksellä. Lisäksi esimerkiksi kaupassa asioidessa saattoivat käyttää kirjoittamista apuna esimerkiksi paperin ja kynän avulla taikka kirjoittamalla kännykkään.

Viittomakieliset uutiset koetaan tärkeiksi. Lähes kaikki vastaajat (95%) katsoivat viittomakielen uutisia, joista 80% katsoivat uutiset päivittäin. Haastattelussa ilmeni, että viittomakielen uutiset mielletään liian lyhyiksi, niihin toivottaisiin enemmän sisältöä. Myös urheiluuutisia kaivattiin. Mutta eduskunnan kyselytunnin tulkkauksen televisiossa on koettu mielekkääksi ja hyväksi asiaksi.

Viittomakieli uutiset 5 minuuttia, aivan liian vähän. (H10)

Eduskunta kyselytunti viittoa hyvä asia. Yksi puuttuu. Urheilu viittomakieli. tulee urheilu uutiset, tekstitys ei ole. 20- vuotta olen odottaa. Urheilu viittomakieli ei ole. Kyllä uutiset viitotaan melkein kaikki mutta urheilu puuttuu. (H20)

Viittomakieli uutiset lyhyt, 5 minuuttia. Ei riitä. Viittoa tavallaan lyhyt. Haluta pitempi. Myös tapahtumat tulkki kuvaruutu viereen. Eduskunnan kyselytunti hyvä ruutu viittoa katsoa. Enemmän olen huomannut 10v sitten nolla, vähitellen tullut, paljon ei vielä. (H10)

Lisäksi 48% vastaajista katsovat tekstitettyjä televisio ohjelmia. Osa tykkää tekstityksistä mutta joillakin kirjoitetun suomen kielen taito on heikompi, joten tekstien lukeminen koetaan raskaaksi. Tämän vuoksi viittomakielistä sisältöä toivottiin enemmän kyselyn (67%) sekä haastattelun perusteella.

Kyllä tv teksti hyvä mutta aina ei jaksaa lukea, raskas. Helppo katsoa, viittoa. (H14)

Minä ei ymmärtää teksti, vaihtua nopea. Lukeminen huono. Haluta viittomakieli. (H16).

Kyllä tyytyväinen tv tekstitys, viittoma tulkki vähän enemmän toivoo ohjelma. valmis tekstitys kyllä, kuvaileva tekstitys enemmän, viitottuja ohjelmia enemmän, uutiset ja tapahtumat viittoa enemmän haluan. (H17)

5.4 Terveys ja itsenäinen pärjääminen

Kaikki kokivat oman terveytensä keskitasoiseksi tai paremmaksi. Terveytensä hyväksi koki peräti 48%. Melkein kaikilla vastaajilla (95%) meni jokin reseptilääke, mutta kaikki olivat tietoisia lääkkeen käytöstä. Vain yksi vastaaja vastasi, että lapsi huolehtii lääkkeistä. Myös lääkärissä käynnistä ei ole kenelläkään kovin pitkä aika, mutta haastateltaessa ilmeni, että kaikki eivät ole käyneet terveystarkastuksessa.

Kiputuntemuksia oli hyvin vaihtelevasti. Kyselyssä selvisi, että 33% on kaatunut sisällä ja 38% kaatunut ulkona viimeisen puolen vuoden aikana. Lääkəriin ei olla menty joka kerta, kun olisi ollut tarve, mutta yleensä syynä on ollut se, että vaiva on mennyt ohitse.

Monet kokivat itsensä onnelliseksi, mutta myös yksinäisyyttä esiintyy jonkin verran (kuvio 14). Viittomakielisten ikäihmisten yksinäisyydestä on meneillään vanhustyön keskusliiton kanssa projekti, Viitottu yksinäisyys (2023).

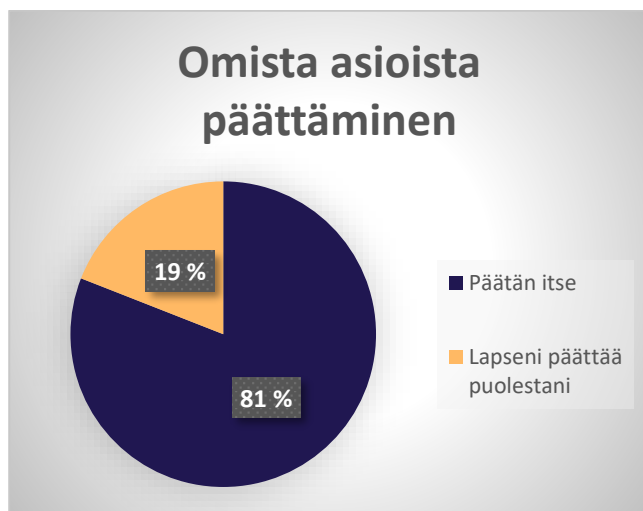


Kuvio 14 Koetko olevasi?

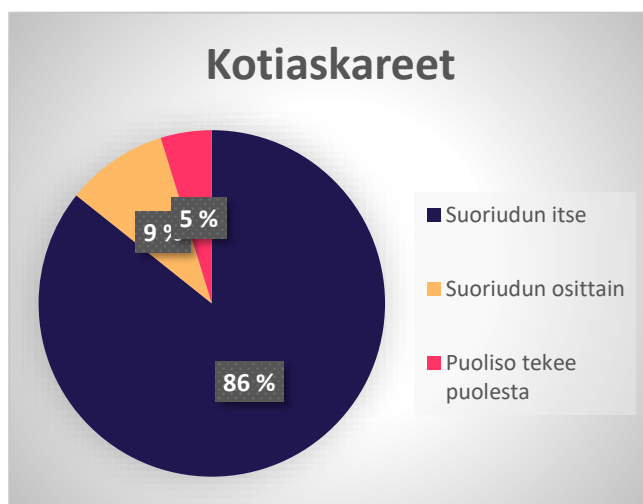
Kansanterveydellisestä näkökulmasta kyselyn vastaukset olivat ihanteellisia. Kaikki kävelevät ulkona viikoittain. Vastaajista vähintään 3krt viikossa liikkuvia oli 67%. Myös muuta liikuntaa harrastaa 81% vastaajista viikoittain, joista yli 3krt viikossa 62%. UKK:n suositus yli 65-vuotiaille liikkumisesta on, että kevyttä liikkumista tapahtuu mahdollisimman usein, reipasta liikkumista 2h 30min viikossa tai rasittavaa liikkumista 1h 15min viikossa. (UKK-instituutti)

Ruokahalu koettiin hyväksi taikka melko hyväksi. Jokainen vastaaja söi lämpimän aterian päivässä. Lisäksi jokainen vastaaja söi viikoittain vihanneksia tai kasviksia sekä hedelmiä tai marjoja. Kukaan vastaajista ei myöskään tupakoinut tai käyttänyt muita nikotiinituotteita. Alkoholin käyttö oli maltillista/vähäistä. Ainoastaan yksi vastaajista kertoi nauttivansa alkoholia joka päivä ja 2 vastaajaa viikoittain.

Kotiaskareista selvittiin pitkälti itsenäisesti (kuvio 16). Vain yksi vastaaja vastasi, että puoliso tekee kotiaskareet puolesta. Lähes kaikki kokivat, että saavat itse päättää omista asioistaan, mutta neljä vastaajaa oli vastannut, että heidän lapsensa päättävät asioista heidän puolestaan (kuvio 15).

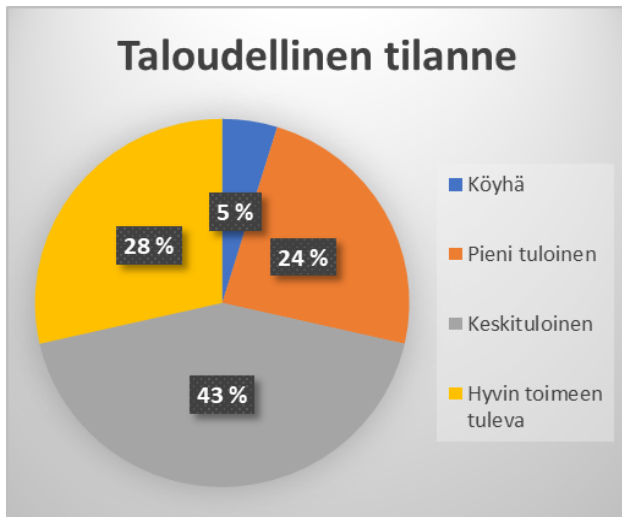


Kuvio 15 Omista asioista päättäminen

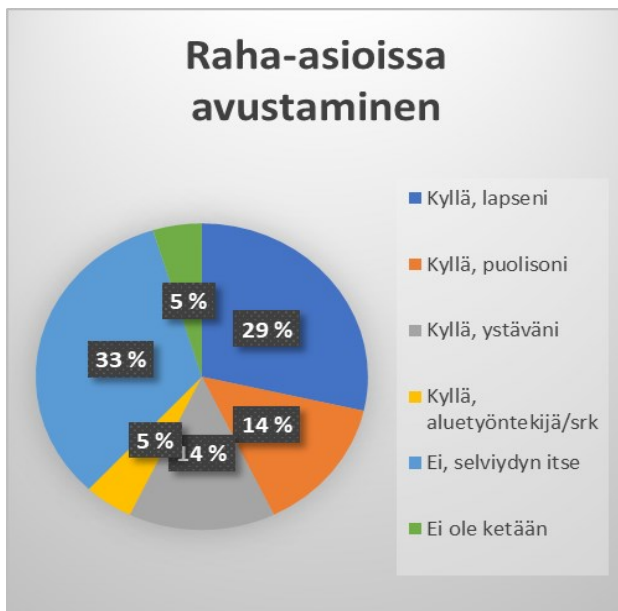


Kuvio 16 Kotiaskareet

Vaikka oma taloudellinen tilanne koettiin laidasta laitaan, köyhästä hyvin toimeen tulevaksi, niin silti jokainen vastasi rahan riittävän melko hyvin (72%) taikka erittäin hyvin (28%) päivittäisiin menoihin (kuvio 17). Raha-asiat eivät tuottaneet huolta vastaajien keskuudessa, lähes jokainen koki saavansa apua raha-asioihin, mikäli eivät selviytyneet niistä itse (kuvio 18). Vain yksi vastaaja totesi, ettei ole ketään kuka avustaisi.



Kuvio 17 Taloudellinen tilanne

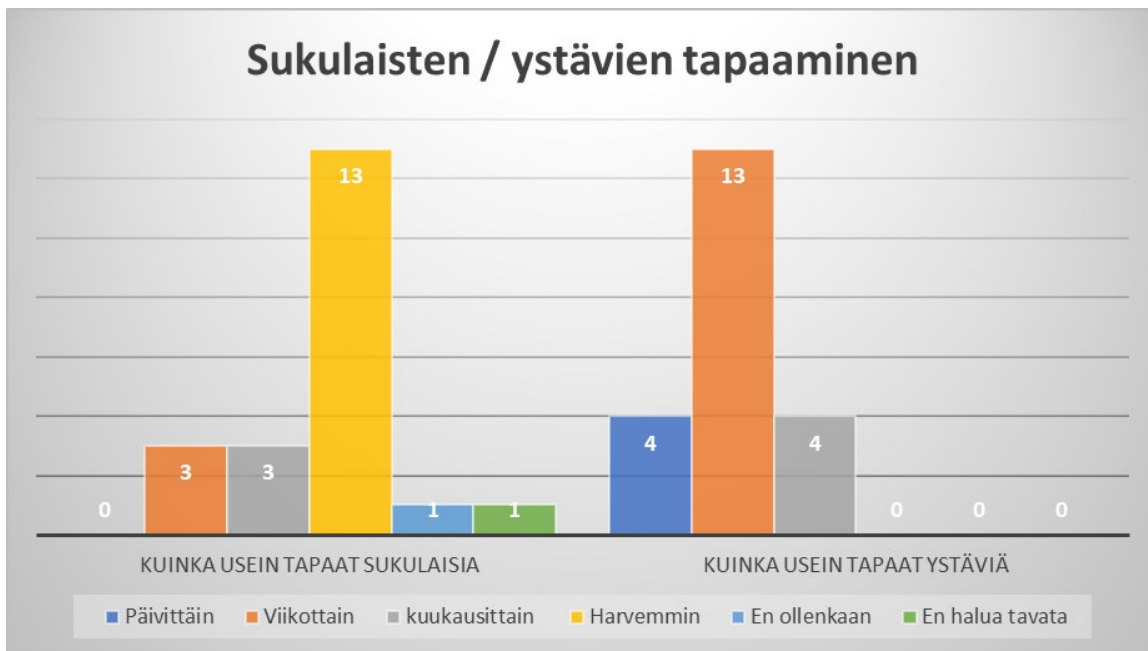


Kuvio 18 Raha-asioissa avustaminen

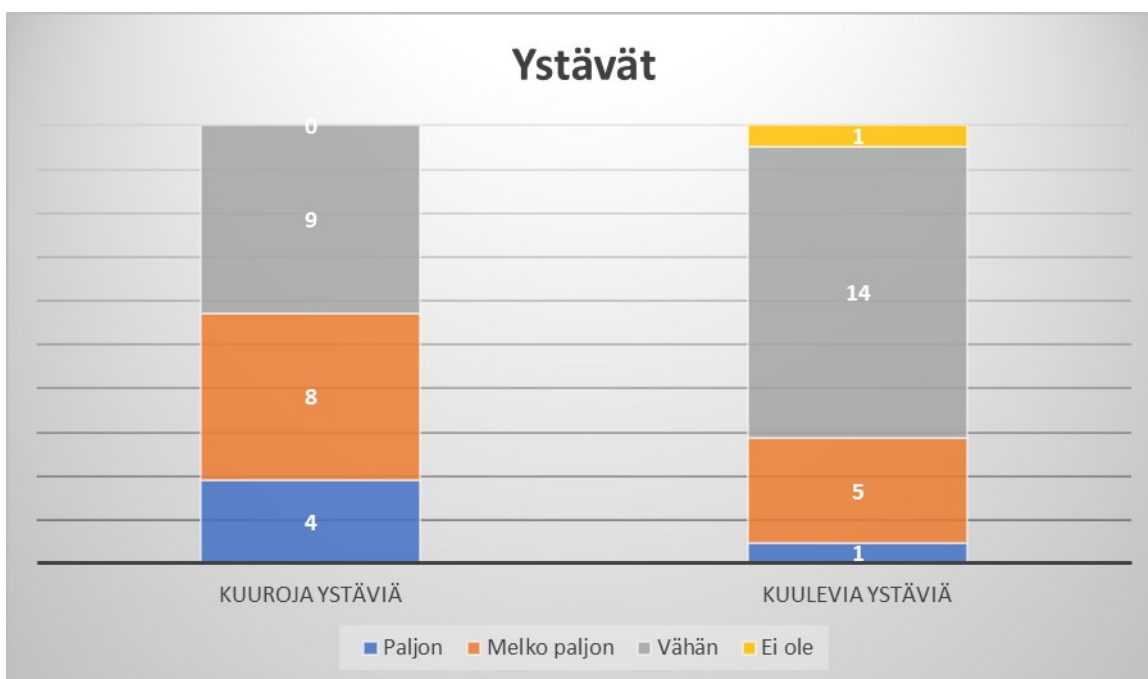
5.5 Sosiaalinen verkosto ja vapaa-aika

Viittomakieliset tapailevat enemmän toisia viittomakielisiä kuin esimerkiksi kuulevia sukulaisia, jotka mahdollisesti eivät osaa viittomakieltä (kuvio 19). Toki se on valtaväestön

kanssa varmasti sama asia, että ystäviä tapaa useammin kuin sukulaisia. Viittomakielisillä oli enemmän kuuroja ystäviä kuin kuulevia (kuvio 20).



Kuvio 19 Sukulaisten / ystävien tapaaminen



Kuvio 20 Ystävät

Vapaa-ajalla viittomakieliset kokoontuvat mielellään keskenänsä joko yhdistysiltaan, seniori tai eläkeläiskerhoon ja lähetyspiiriin (kuvio 21). Yhdistysiltoihin osallistuu vähintään kuukausittain 81% vastaajista. Haastateltaessa ilmeni, että yhdistystoimintaa pidetään

tärkeänä kohtaamispaikkana ja tiedonvälittäjänä. Jokainen arvosti sitä, että pääsee viittomaan yhdessä ja tapaamaan muita viittomakielisiä myös muissa viittomakielisissä tapahtumissa (kuvio 23). Muihin, ei viittomakielisiin tapahtumiin osallistutaan harvemmin. Usein tapahtumiin osallistutaan tulkin tai toisen viittomakielisen henkilön kanssa (kuvio 22).

Kyllä kolme tärkeää paikkaa tavata kuuro. Yhdistysilta, seniorikerho ja lähetyspiiri. Yhdessä tehdä retki kauemmas. (H10)

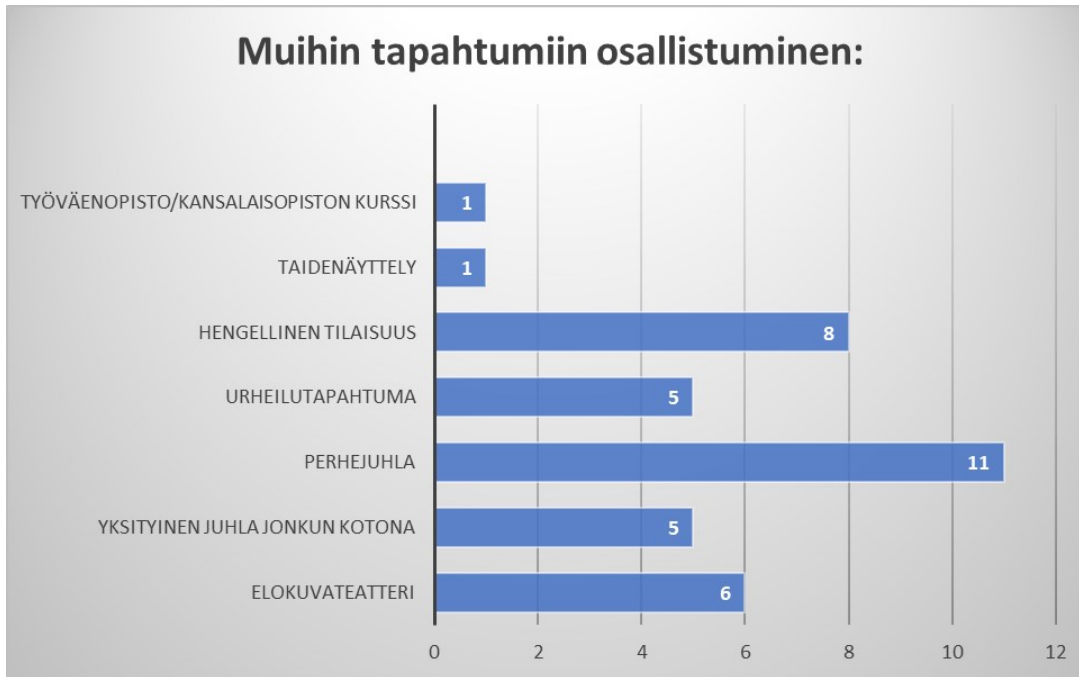
Yhdistystoiminta tärkeä, saa tärkeä tieto. (H13)

Tärkeä kokoontua viittoa yhdessä. (H21)

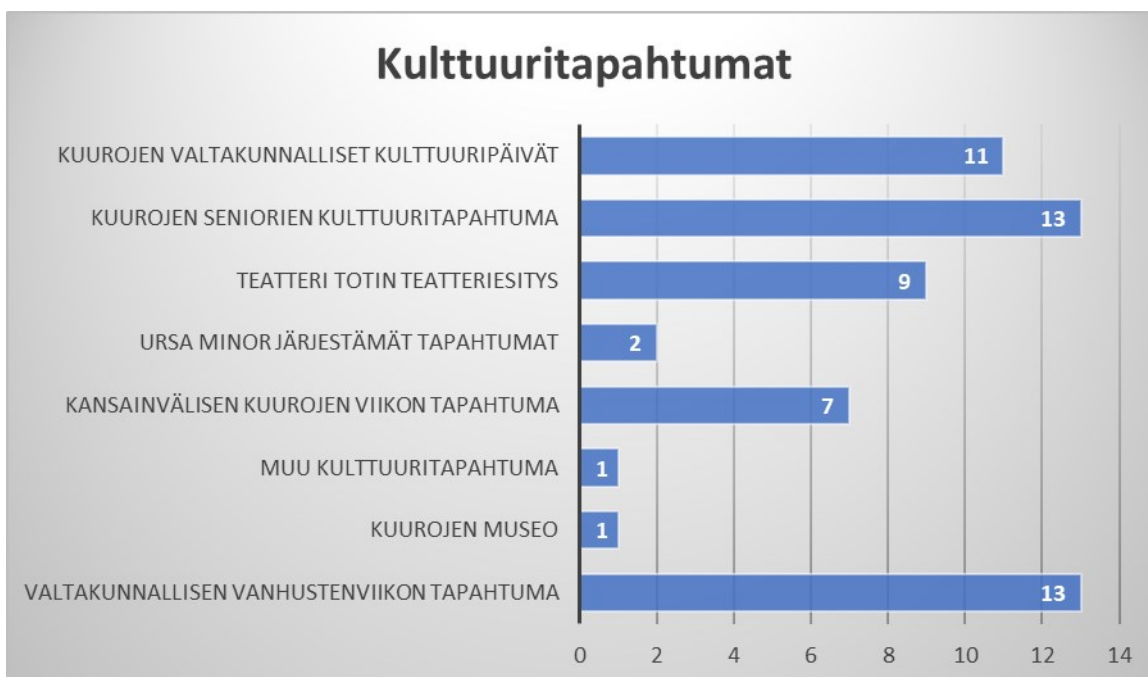
Osallistua yhdistystoiminta aina järjestää, jos päästä. (H3)



Kuvio 21 Toiminnot, joissa käydään

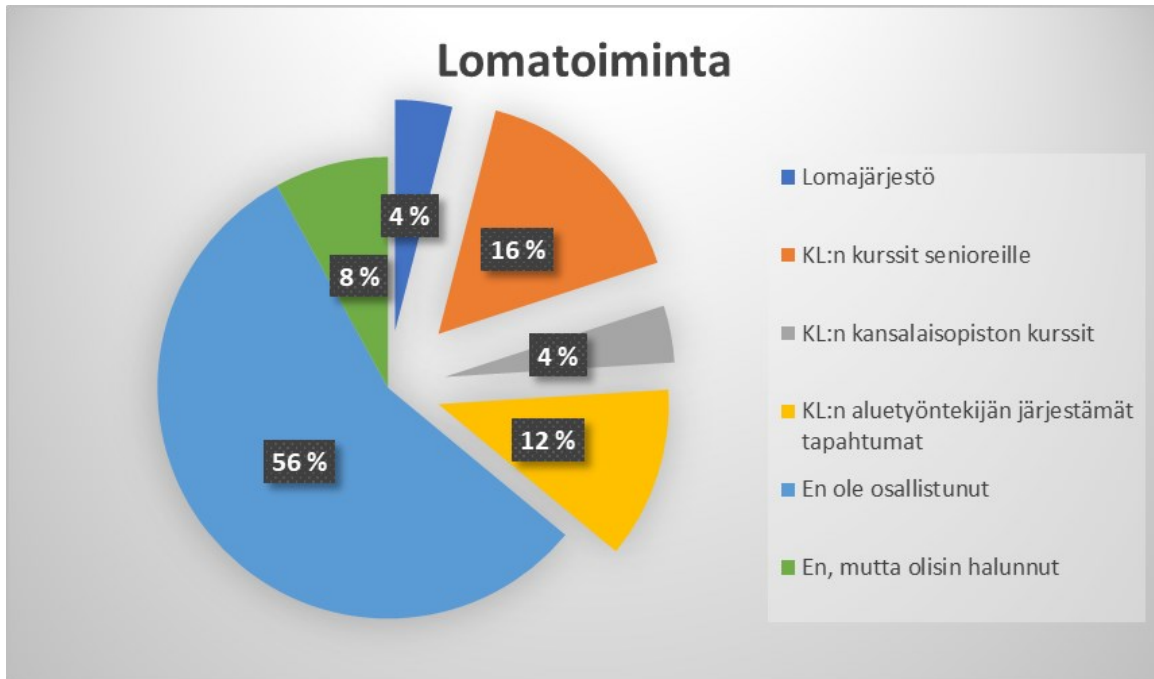


Kuvio 22 Muihin tapahtumiin osallistuminen



Kuvio 23 Kulttuuritapahtumat

Valtaosa vastaajista (64%) ei ollut osallistunut lomatoimintaan. (kuvio 24). Jälkeenpäin harmittelin, ettei vaihtoehtona ollut Suomen kuurojen urheiluliiton kursseja/ leiritoimintaa, sillä muutama vastaaja oli osallistunut SKUL:n järjestämään toimintaan. Syynä toimintaan osallistumattomuudesta oli lähinnä kiinnostuksen taikka ajan puute.



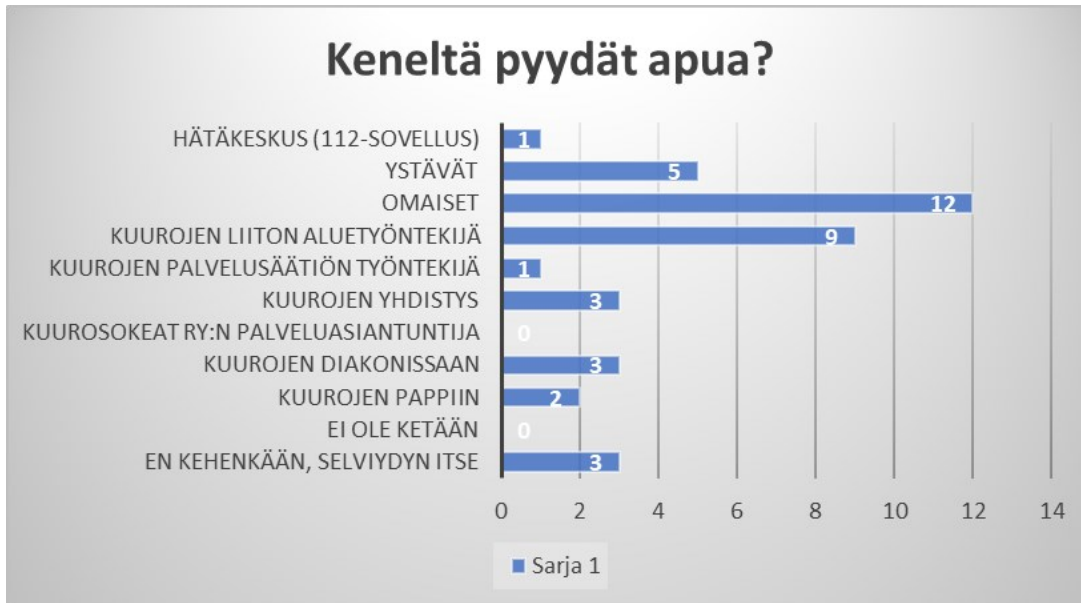
Kuvio 24 Lomatoiminta

5.6 Turvallisuus ja teknologia

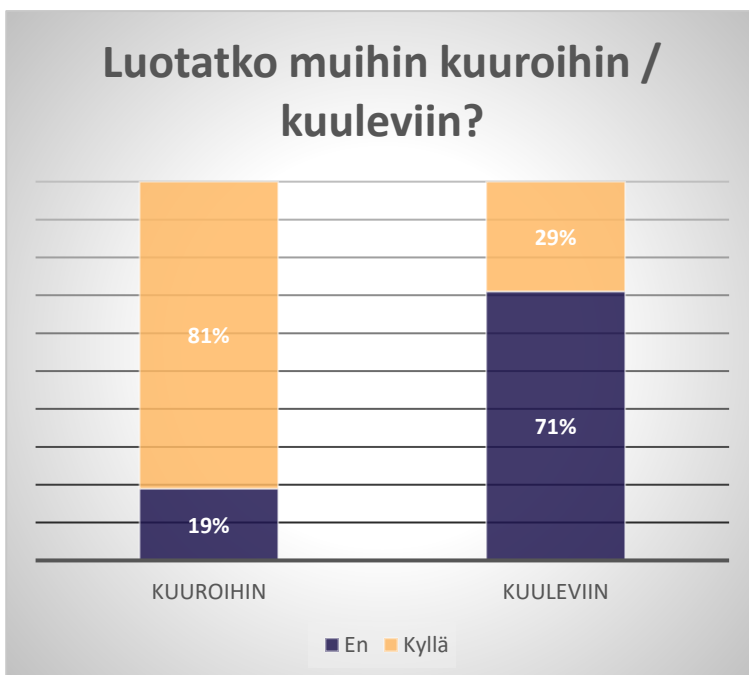
Osa kokee turvattomuutta kotona, mutta kodin ulkopuolella liikuttaessa turvattomuutta ei esiinny niin paljoa (kuvio 25). Noin 76% löytää läheinen ystävä, jolle kertoa tunteistaan. Tarvittaessa apua esimerkiksi käytännön ongelmiin tai sairastumisen takia, ei sitä ole aina saatavilla noin puolelle vastaajista. Kun taas noin puolet vastaajista totesivat, että apua löytyy aina tai useimmiten. Yleisimmät henkilöt, keneltä apua pyydetään, on joko omaiset, ystävät tai aluetyöntekijä (kuvio 26). Mielenkiintoista on, että kuurot luottavat enemmän muihin kuuroihin kuin kuuleviin henkilöihin (kuvio 27).



Kuvio 25 Koetko turvattomuutta



Kuvio 26 Keneltä pyydät apua?



Kuvio 27 Luotatko muihin?

Osiossa oli myös kysymys, Onko lapsuudessasi kukaan pakottanut sinut sukupuoliseen tekkoon, paljastanut itsensä sinulle tai koskettanut sinua tavalla, joka ei tunnu hyvältä? Pohdin itsekseni aluksi, miksi tällaista kysymystä kysytään, mutta tähän löytyy vastaus Valtioneuvoston selvityksestä: Viitotut muistot, Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitetun to- tuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä (2021). Tähän kyselyyn vastanneista- kin on joutunut kokemaan vääryyttä lapsuudessaan.

Lähes jokaiselta löytyi kotoa hälytysjärjestelmä, mutta ei kuitenkaan ihan kaikilta (kuvio 28).

Ei hälytysjärjestelmä, minä asua poika kanssa, poika kuulla. Kyllä, kauppa vilkku ovikello on. Ei tietää, minä saada (hälytysjärjestelmä). (H2)

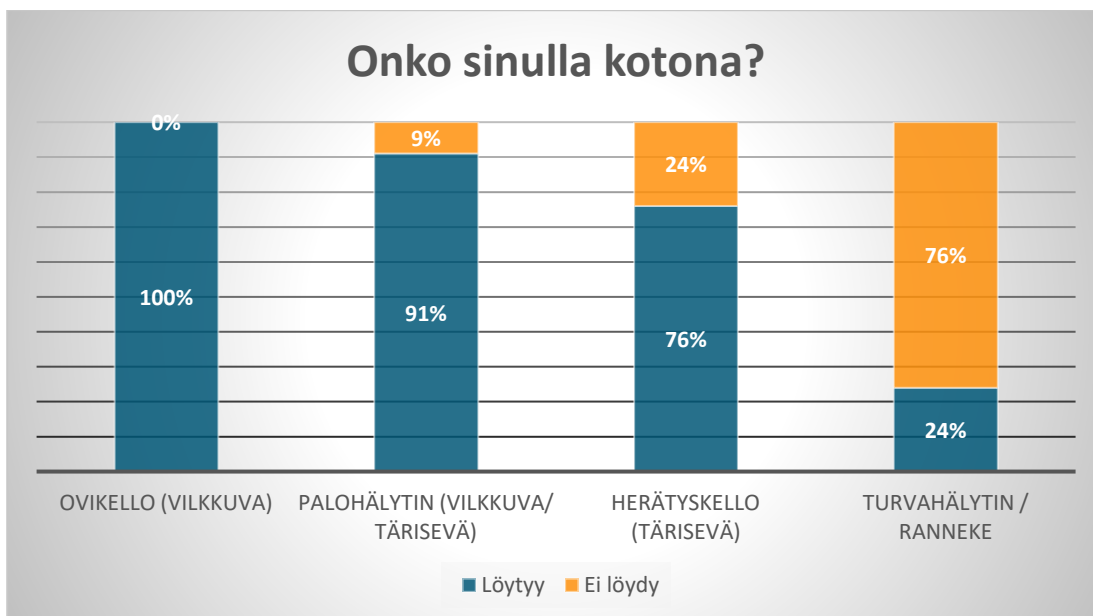
Hälytysjärjestelmän saa anomalla sitä hyvinvointialueelta (ent. kunnan sosiaalitoimesta). Järjestelmä sisältää vilkkuvan ja värisevän palohälyttimen, ovikellon ja siihen saa kytkettyä myös herätyskellon sekä itkuhälyttimen. Monesti aluetyöntekijä on avustanut hälytysjärjestelmän hakemisessa.

Kyllä on hälytysjärjestelmä, aluetyöntekijä auttaa. (H8)

Vaikka järjestelmä monilta löytyy, ei pattereita aina muisteta tai tiedetä vaihtaa tai järjestelmä on mennyt käyttöikänsä päähän.

Yksi päivä naapuri sanoa, kova ääni. Osoittaa palohälytys. Vaihtaa patterit. nyt toimii. (H19)

Ei tiedä, milloin patteri vaihtaa. kun kuuluu kova ääni, ei kuule. Muut kuuleva sanoa. Olisi hyvä, näkyä valo, milloin patteri vaihtaa. Aina säännöllinen patteri vaihtaa. (H15)



Kuvio 28 Onko sinulla kotona?

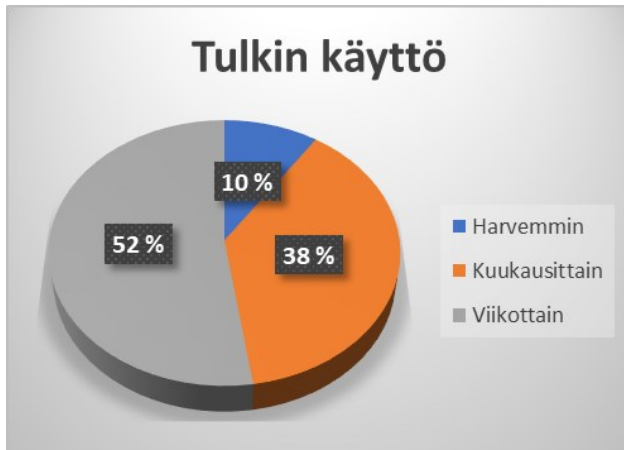
Nykypäivänä älypuhelimet löytyvät lähes kaikilta vastaajilta. Osa vastaajista ei mahdollisesti tiede, mitä tarkoittaa älypuhelin joten ovat voineet sen vuoksi valita vaihtoehdoksi kuvapuhelimen / tekstipuhelimen. Ennen älypuhelimien yleistymistä niin sanotusti tavallisen kansan keskuudessa, kehiteltiin viittomakielisille älypuhelimien kaltaiset kuvapuhelimet, joilla sai yhteyden videopuhelulla. Älypuhelimien yleistyessä ovat lähes kaikki viittomakielisetkin siirtyneet älypuhelimiin. Älypuhelimet mahdollistavat yhteyden videopuhelulla kuurojen välille. Myös esimerkiksi etätulkkausta käytetään nykypäivänä joko älypuhelimien taikka muun laitteen välillä.

Vammaispalvelulain mukaisesti viittomakielisillä on oikeus myös joko kannettavaan tietokoneeseen taikka tablettiin siten, että sosiaalitoimi maksaa välineestä puolet. Tätä on useimmat hakeneet ja saaneet sosiaalitoimelta. Esimerkiksi aluetyöntekijä on auttanut hakemuksen teossa ja perusteluissa.

Ennen vanha olla tekstipuhelin. Nyt uusi kännykkä voida etä viittoa. Tabletti anoa, aluetyöntekijä auttaa hakemus anoa saa kunta maksaa puoli. (H1)

5.7 Tulkkauspalvelut

Vastaajista 91% käyttää tulkkia kuukausittain tai useammin (kuvio 29). 95% vastaajista tilaa tulkin itse. Kaikkien mielestä tilaaminen on helppoa. Kaikkien mielestä tulkin viittomista ymmärtää ja tulkit ymmärtävät viittomisen hyvin taikka melko hyvin. Siksi on mielenkiintoista, miksi kuitenkin 14% vastaajista on tyytyväisiä tulkkauspalveluun vain harvoin. Samoin 14% on vastannut, että silloin tällöin. Haastatteluissa ilmeni, että tulkeista tykätään, itse tulkkauspalveluun ollaan tyytyväisiä, mutta välillä harmittaa, että tulkit ovat menneet väärään paikkaan taikka ei ole näkynyt tulkkia sovitusti paikalla. Nämä ongelmat johtuvat monesti taas Kelan välityspalvelusta kuin tulkkausfirmasta/ tulkista.



Kuvio 29 Tulkin käyttö

Tulkki saa hyvä, joustava. Käyttää paljon tulkki. Tulkki viittoja hyvä. (H10)

Tulkkipalvelu hyvä. Saa helposti tulkki. Tilaaminen helppo. Tyytyväinen. (H20)

Etätulkkaukseen oli käyttänyt vain 3 vastaajaa. Muutama aikoo käyttää etätulkkaukseen tulevaisuudessa, mutta monet ikääntyneet viittomakieliset haluavat tulkin fyysisesti paikalle. Yleisesti ottaen tulkkauspalvelut koetaan paremmiksi kuin aiemmin.

Olen kokeillut yksi kerta etätulkki. Kamala. Haluan tulkki viittoja ”seistä vastustusten”. Tulkkipalvelu tyytyväinen, hyvä. (H13)

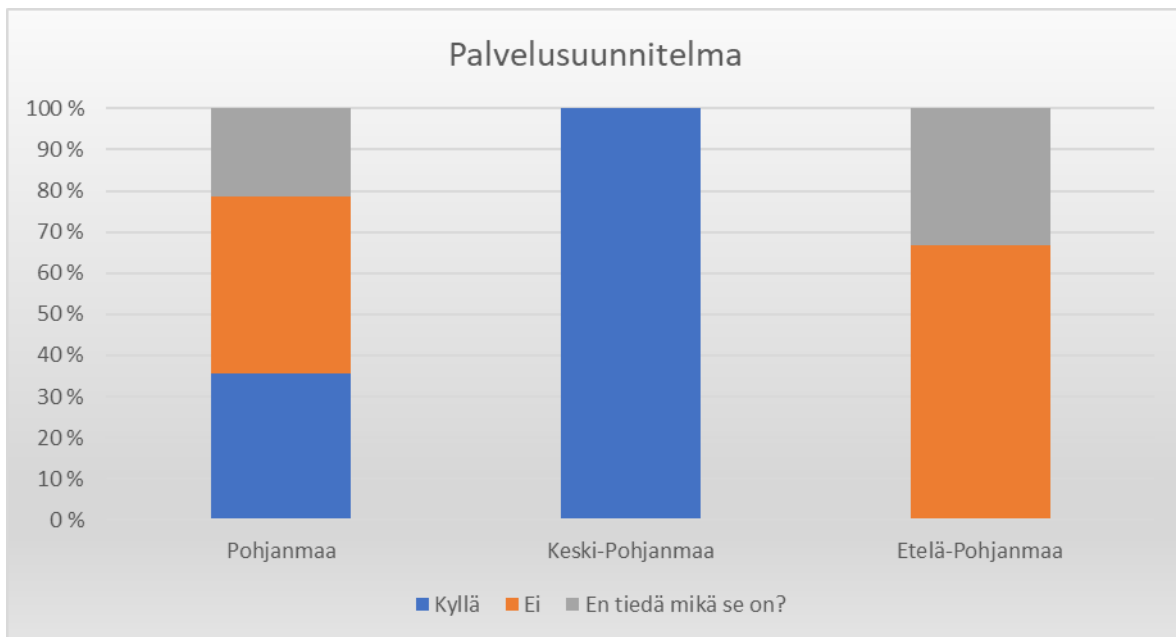
Olen käyttänyt etätulkki kerran, sujua hyvä. Kyllä voi uudestaan. (H20)

Minä etätulkki ei käyttää. Tavallinen tulkki. Tulkkipalvelu parempi vertaa aiemmin. (H19)

5.8 Palvelut

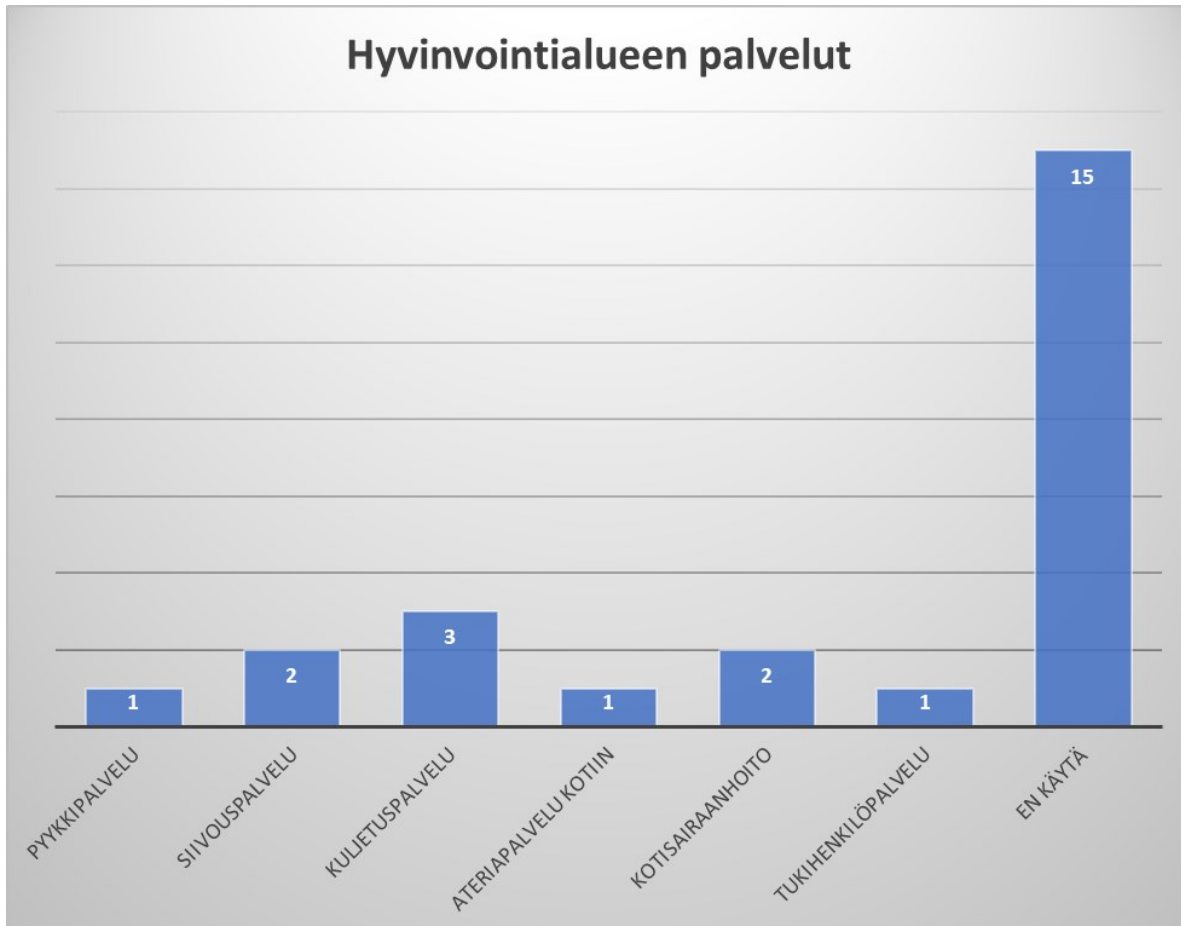
Palvelusuunnitelman osalta vastaukset olivat mielenkiintoisia (kuvio 30). Keski-Pohjanmaalla kaikille oli tehty palvelusuunnitelma. Etelä-Pohjanmaalla palvelusuunnitelmaa ei oltu tehty kenellekään, tai he eivät tieneet, mikä se on. Pohjanmaalla vastaukset jakaantuivat tasaisemmin. Vammaispalvelulain 3 a § mukaisesti, jokaisen vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi pitäisi olla tehtynä

palvelusuunnitelma, ilman aiheetonta viivytystä, sosiaalihuollon asiakaslaki 7 § säädöksen mukaisesti. (THL Vammaispalvelujen käsikirja)



Kuvio 30 Palvelusuunnitelma

Valtaosalla ei ollut edunvalvojaa. Vain yksi vastaaja ei tiennyt, mikä on edunvalvoja. Mil-lään alueella ei ole viittomakielen taitoista sosiaalityöntekijää. Osa vastaajista toivoi, että olisi viittomakielen taitoinen sosiaalityöntekijä (62%) mutta muut käyttivät sosiaalityönteki-jän kanssa asioidessa tulkkia.



Kuvio 31 Hyvinvointialueen palvelut

Muuten hyvinvointialueen palveluja käytettiin melko vähän (kuvio 31). Osin johtuu siitä, että vastaajista valtaosa oli hyväkuntoisia ja kyselyt sekä haastattelut tehtiin kerhoissa/yhdistyksen kokoontumisissa. Kyselyjä/haastatteluja ei siten ole tehty heille, jotka eivät säännöllisesti käy yhdistystoiminnassa ja jotka mahdollisesti jo asuvat palvelujen piirissä.

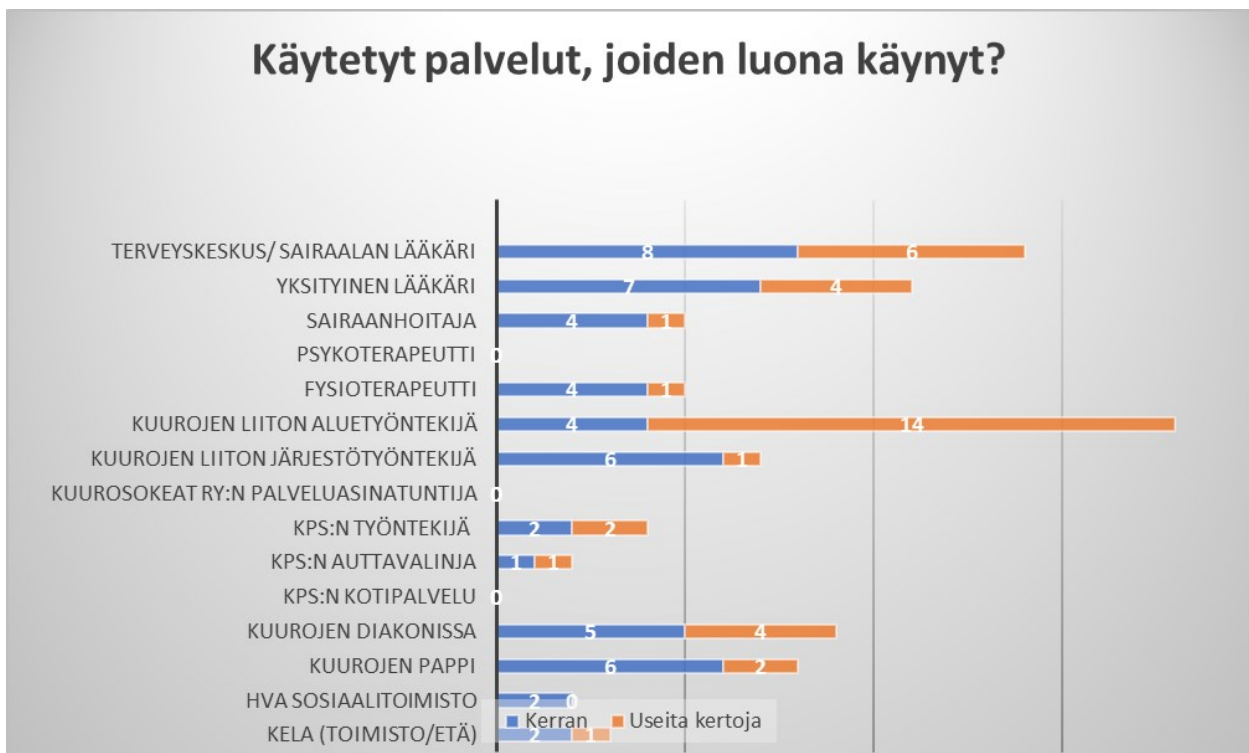
Viittomakielisistä palveluista nousi selkeästi esiin aluetyöntekijän palvelut. Lisäksi myös haastatteluissa aluetyöntekijän merkitys nousi monesti esille. Aluetyöntekijän tarpeellisuudesta kertoo myös opinnäytetyö Kuurojen Liiton aluetyö viittomakielisten asiakkaiden ko-
kema. (Leinonen, T., 2022).

Kyllä, aluetyöntekijä auttaa, yhteyttä, asia selvittää. - - koti käynyt monta kertaa. (H2)

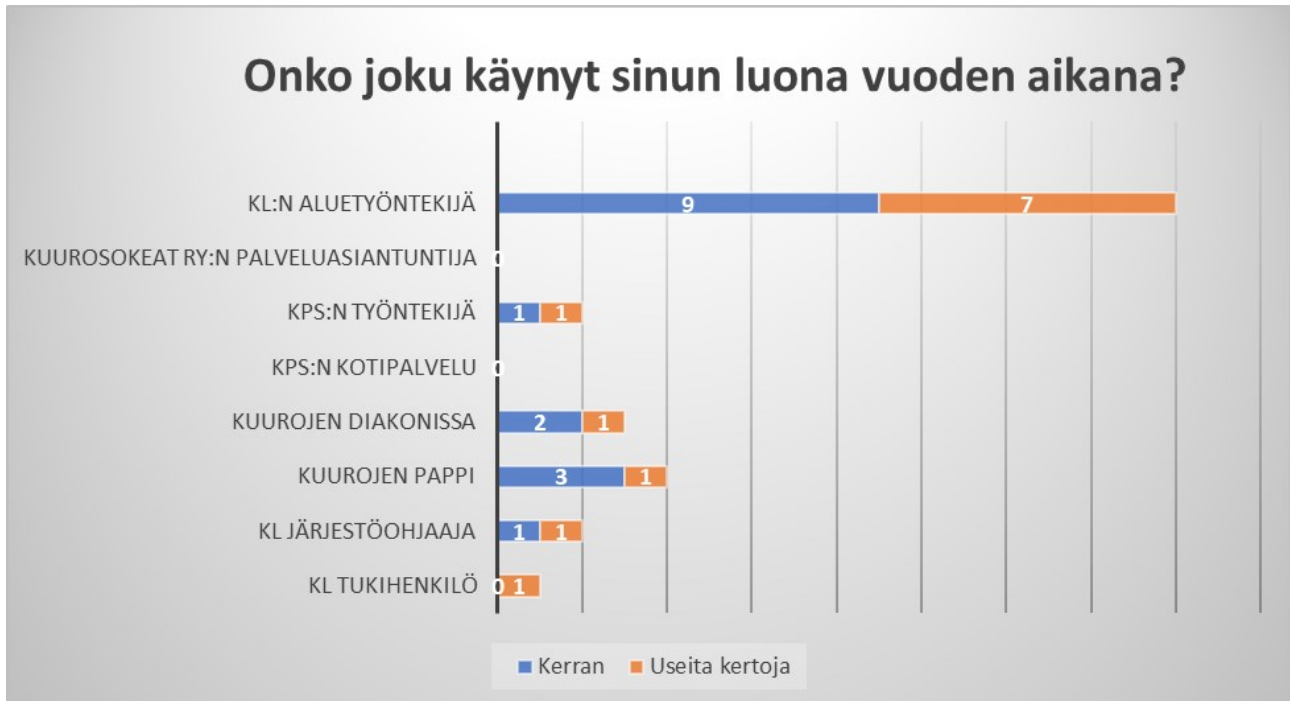
Aluetyöntekijä tärkeä. Käyn joka viikko aluetyöntekijän luona (vastaanotto), auttaa. (H9)



Kuvio 32 Mitä viittomakielistä palvelua olet käyttänyt?



Kuvio 33 Käytetyt palvelut



Kuvio 34 Käynnit luonasi

Tärkeimmiksi palveluiksi koettiin aluetyöntekijän palvelut, yhdistystoiminta sekä viittomakielisen seurakunnan diakonissat ja papit. Muutamat olivat lisäksi käyttäneet kuurojen palvelusäätiön palveluja, kuten auttavan linjan palveluita. Alueella ei kuitenkaan toimi yhtäkään kuurojen palvelusäätiön palvelutaltoa taikka kotipalvelua, niin sen vuoksi näitä ei ole voitu myöskään käyttää. (kuvio 32-34)

5.9 Tuloksien vertailu aikaisempaan selvitykseen

Täysin suoraa vertailua aikaisempaan selvitykseen ei voida tehdä, sillä alue on suppea ja eri alueella toimii erilaiset palvelut. Lisäksi kyselyyn vastanneista valtaosa ovat aktiivisia yhdistystoiminnoissa kävijöitä, koska kyselyt tehtiin yhdistystoiminnan alaisessa toiminnassa, kuten seniorikerhossa. Näin ollen kotona tai palvelukeskuksessa asuvat, vähemmän yhdistystoiminnoissa käyvien mielipiteitä ei vastauksissa näy. Mutta osviittaa hyvinvoinnin edistymisestä tuloksien perusteella voi kuitenkin tehdä.

Onnellisuuden ja yksinäisyyden tunne on pysynyt melko samoissa lukemissa, yksinäisyyttä esiintyy jonkin verran edelleen. Kuuroja ystäviä koettiin edelleen olevan melko paljon, mutta ilmeisesti ystäviä tavataan useammin verrattuna aikaisempaan. Vähintään viikoittain tapavien määrä noussut 58% peräti 81%.

Vertailtaessa oman kyselyn alueen osallistumista viittomakieliseen toimintaan, on joissakin asioissa pientä nousua ja joissakin laskua. Yhdistystoimintaan osallistuminen on lisääntynyt 79% jopa 91%, seniorikerhoon osallistuminen lisääntynyt 88% täyteen 100%, Kuurojen palvelusäätiön päivätoimintaan osallistumisessa ei enää käyty, koska sellaista ei ole millään alueella tarjolla, luvun ollessa ennen 30%. Kuurojen seurakunnan toiminta lisääntynyt 55% noin 76%, seurakunnan toimintaan osallistuminen tulkin kanssa sen sijaan hieman vähentynyt 42% noin 38%. Ilman tulkkia ei käyty enää ollenkaan seurakunnan toiminnassa, aiemmin ollessa 9%. Kuulevien päivätoimintaan osallistuttiin tulkin kanssa ennen 15%, mutta nyt ei lainkaan. Ilman tulkkia kuitenkin osallistui nykyään yksi vastaajista.

Liikkumiset kodin ulkopuolella ovat pysyneet vuosien aikana melko samanlaisena. Edelleen liikutaan paljon itsenäisesti kävellen, pyörällä taikka omalla autolla. Taksin käyttö on melko vähäistä, vaikka siihen voisi olla useammalla vastaajalla mahdollisuus saada tukea. Viittomakielisen tukihenkilön käyttö on ollut vähäistä aikaisemmin, eikä nytkään, kun vain yksi vastaajista kertonut saavansa tukihenkilön palveluja. Tukihenkilöille ei kerrota olevan tarvetta ainakaan vielä, taikka heitä ei ole tarjolla.

Kirjoitetun suomen kielen taikka ruotsin kielen taito on voinut ehkä kehittyä sukupolvien myötä. Suomenkielen/ruotsinkielen taidon koki melko hyväksi taikka hyväksi nykyään 57%, luvun ollessa ennen 38%. Tosin aikaisemmassa kyselyssä moni koki kielellisen taidon olleen keskinkertainen, sillä kuitenkin melko heikoksi taikka heikoksi koki nykyään 24%, luvun ollessa ennen 16%. Viittomakielellä on edelleen varsinkin ikääntyneiden keskuudessa tärkeä rooli tiedonvälityksessä. Palveluissa käytettiin ennen viittomakieltä 72%, kun vastaavasti nyt kaikki vastaajat kertoivat käyttävänsä viittomakieltä (100%). Myös televisiosta toivottiin ennen ja toivotaan yhä, enemmän viittomakielisiä taikka viittomakielelle tulkattuja ohjelmia.

Viittomakielen tulkkauspalvelua käytettiin ennen 31% vähintään viikoittain, luvun ollessa nyt 52%. Vähintään kuukausittain käyttävien määrä on 38%, luvun ollessa ennen 51%. Joten tulkin käyttö on selvästi lisääntynyt. Nyt kaikki kertoivat käyttävänsä tulkkia edes joskus. Vastaajat kertoivat myös, että tulkit ymmärtävät heitä hyvin 48% taikka melko hyvin 52%. Aikaisemmassa kyselyssä koettiin, etteivät tulkit ymmärtäneet heitä aina. Myös tulkkia ymmärrettiin paremmin nykyään, luvun noustessa melko hyvin tai hyvin ymmärrettäessä 72% täyteen 100%. Viittomakielen tulkin palvelut ovat siis selvästi parantuneet vuosien saatossa.

Kuntien tarjoaminen palvelujen käyttö on ollut aikaisemmin vähäistä. Nyt palvelut ovat siirtyneet kunnilta hyvinvointialueille, joten palvelujen saatavuudessa ja yhdenvertaisuudessa pyritään parantamaan. Edelleen kuitenkin vastaajat käyttivät palveluita vähän. Vastaajat asuvat kolmella eri hyvinvointialueella: Pohjanmaan hyvinvointialueella, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Palvelusuunnitelma oli tehty aikaisemman kyselyn perusteella 18% vastaajista. Tämän kyselyn vastaajien keskuudessa palvelusuunnitelma oli tehty 38%. Luku on noussut, mutta on edelleen melko alhainen. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan vastaajille kenellekään ei ollut tehty palvelusuunnitelmaa tai he eivät tiedäneet mikä se on.

Viittomakieliset ikäihmiset turvautuvat edelleen apua tarvittaessa ensimmäisenä omaisiin. Verrattaessa pelkästään kyselyn alueen vastaajia, on aikaisemmin ja nykyisin turvauduttu omaisiin saman verran, eli noin 57%, Kuurojen liiton kuntoutussihteeriin eli nykyiseen aluetyöntekijään (55%) vähän vähemmän 42,9%, kuurojen diakonissaan (45%) selvästi vähemmän 14% ja ystäviin 33% → 24%. Osa vastaajista on valinnut vain yhden vaihtoehdon, useamman sijasta mutta melko samoilla vastaus prosentteja tuli silti. Aluetyöntekijään turvaudutaan nyt selvästi enemmän verrattuna kuurojen diakonissaan. Toki aikaisemman kyselyn vastauksia tutkiessa alueellisia eroja on Suomessa. Eri alueilla eri palveluja käytetään enemmän taikka vähemmän.

Viittomakielisistä palveluista eniten on käytössä aluetyöntekijän palvelu 90,5%, aikaisemmin luvun ollessa alueella 61%. Lisäksi viittomakielisistä palveluista kuurojen pappia oli käyttänyt 33,3%, aikaisemmin ollessa 39%, Diakonissaa 23,8%, aikaisemmin ollessa 42%. Yksityistä kotihoitoa, jossa viittomakieltä osaava henkilö, käytti 4,8%. Aikaisempaa yksityisen kotihoidon käyttö määrää ei tiedossa, mutta hyvinvointialueen kotipalvelua, jossa viittomakieltä osaava henkilö käyttää tällä hetkellä 4,8%, luvun ollessa aikaisemmin kunnallisessa kotihoitossa 3%.

Vain 9% vastaajista olisi tällä hetkellä valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle, aikaisemmin vastaus ollut 23%. Vastaajista 43% ei olisi valmiita muuttamaan ollenkaan, luvun ollessa ennen 12% ja 48% ei osannut vielä sanoa luvun ollessa ennen sama 48%. Yhä useampi haluaa pysyä kotikunnassaan, vaikka viittomakielistä palvelutaltoa ei ole millään hyvinvointialueella. Mikäli kuitenkin viittomakieliseen palvelutaloon oltaisiin halukkaita muuttamaan, edelleen tärkeimpänä asiana pidettiin nimenomaan viittomakielistä palvelua.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suosituksissa luki, mitä kaikkea tulee huomioida eri suosituksien osa-alueita toteuttaessa (kuvio 1, s.17). Hyvinvoinnin edistäminen näkyy muun muassa järjestöjen ja yhdistyksien toiminnassa, heidän järjestäessä erilaisia kursseja, teemailtoja ja toimintaa, joka edistää monipuolisesti viittomakielisten hyvinvointia. Järjestöt ja yhdistykset mahdollistavat myös aktiivisen toiminnan ja omakielisen sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämisen. Ihmisarvon ja itsenäisyyden kunnioittaminen ja yhdenvertainen kuuleminen ja kohtelu mahdollistuu silloin, kun henkilö voi kommunikoida omalla äidinkielellään. Viittomakielen käyttö on turvattu lailla ja tulkkauspalvelut sekä viittomakieliset palvelut mahdollistavat lain toteutumisen. Tulkkauspalvelut ja viittomakieliset mahdollistavat myös osallistumisen kodin ulkopuolisiin toimintoihin. Yksinäisyyden vähentämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn on tarjolla tukihenkilö ja ystävätoimintaa, mutta ne olivat kyselyn alueella tosin vähäisessä käytössä.

Näyttää siltä, että kansanterveydellisestä näkökulmasta viittomakieliset ikäihmiset ovat hyvinvoivaa väkeä. Terveelliset elämäntavat tiedostetaan ja niitä noudatetaan. Keskusteluista kävi myös ilmi, että tänä päivänä tulkkauspalveluun ollaan paljon tyytyväisempiä kuin kymmenen vuotta sitten, heitä ymmärrettiin ja he ymmärsivät tulkin viittomisesta. Haastatteluissa ilmeni tulkkauspalvelujen tyytymättömyyteen siinä kohtaan, kun tulkki on mennyt väärään paikkaan taikka tulkkia ei ole ilmestynyt lainkaan paikalle. Yleensä nämä ongelmat johtuivat taas välityspalvelusta, eikä itse tulkkien toiminnasta.

Aluetyöntekijän työ koettiin tärkeäksi ja merkittäväksi tueksi arkielämässä. Aluetyöntekijään turvauduttiin, mikäli tarvittiin jossain asiassa apua. Aluetyöntekijän palvelu oli myös selvästi eniten käytetty viittomakielinen palvelu jokaisella alueella. Myös haastatteluissa aluetyöntekijä mainittiin useasti ja hänen työtänsä arvostettiin.

Vapaa-ajalla Kuurojen Liiton alaiset yhdistykset ja yhdistyksien järjestämät seniorikerhot koettiin tärkeäksi paikaksi kokoontua, olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa omalla äidinkielellä ja tiedonvälittäjänä. Monet vastaajat kävivät yhdistyksen toiminnassa viikottain tai aina kun oli mahdollista ja kokoontumisia järjestettiin. Tämäkin osoittaa sen, että yhdistystoiminta on ikäihmisille tärkeää toimintaa.

Parannettavaa ja kehittämisen varaa kuitenkin vielä on, vaikka monessa asiassa on tapahtunut edistystä. Kootusti kehittämisen kohteet ovat seuraavanlaiset:



Kuvio 35 Keskeisimmät kehittämistarpeet

Viittomakieliset ikäihmiset toivoisivat, että lähialueella olisi viittomakielistä asumispalvelua tarjoava asumisyksikkö. Tällä hetkellä alueen viittomakieliset ikäihmiset muuttavat useimmiten joko Hyvinkäälle Ävik:n, Tamperele kuurosokeat ry:n asumispalveluun taikka heidät sijoitetaan oman alueen asumisyksikköön kuulevien joukkoon. Mikäli lähelle ei ole tulevaisuudessa mahdollista perustaa keskitettyä viittomakielistä asumispalvelua tarjoavaa yksikköä, toiveena olisi, että viittomakielisen palvelun saaminen turvattaisiin jollain muulla tavalla. Esimerkiksi, yksikössä työskentelee viittomakieltä osaava henkilö.

Viittomakieliset ikäihmiset kokevat myös, että viittomakielisten televisio-ohjelmien määrässä tai viittomakielelle käännettyjen ohjelmien määrässä olisi edelleen parannettavaa. Viittomakielien tulkkaus televisiossa koettiin helpommaksi kuin tekstityksen lukeminen, vaikkakin tekstityksien määrän lisääntyminen sai kiitosta.

Viittomakielisiä ikäihmisiä tulisi kannustaa osallistumaan enemmän muihinkin viittomakielisiin tapahtumiin, kuin vain oman paikkakunnan/ yhdistyksen toimintaan. Esimerkiksi viittomakielisillä ikäihmisillä on mahdollisuus päästä tuetuille kursseille ja lomajaksoille, mutta näitä palveluja käytetään todella vähän. Henkilökohtaisesti itse tiedän, että kursseja perutaan monesti vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

Lisäksi viittomakielisiä ikäihmisiä tulisi kannustaa osallistumaan myös kuulevien tapahtumiin ja toimintaan tulkkien välityksellä. Myös hyvinvointialueen palveluja käytettiin melko vähän. Tähän syynä voi olla osittain se, ettei palveluille ole tarve, mutta myös se, että ei tiedetä, mihin kaikkeen on oikeutettu. Tämän vuoksi jokaiselle viittomakieliselle ikäihmiselle pitäisi olla tehtynä lakisääteinen palvelutarpeen arviointi eli palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelmassa voitaisiin kartoittaa viittomakielisen ikäihmisen omaa palveluntarvetta ja tukien tarvetta. Suosituksena on, että viittomakieliset ikäihmiset saisivat palvelusuunnitelmassa sovitut palvelut omalla kielellä.

Huolestuttavaa on edelleen hätänumeropalveluun soittamisessa. 112-sovellus on käytössä muutamalla vastaajalla, mutta sovellusta pitäisi, joka välissä muistaa päivittää ja hätätilanteen sattuessa sovelluksesta voi olla vaikea löytää viittomakielinen hätäpuhelu. Lisäksi viittomakielinen hätäpuhelu on käytössä vain arkaamuisin, mikä on nurinkurista, sillä hätä ei katso aikaa eikä paikkaa.

Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman suositukset ovat siis kaikilta osin mielestäni edelleen ajankohtaiset, vaikka kehitystäkin on tapahtunut muun muassa viittomakielisen tiedotuksen, viittomakielisten ohjelmien ja tulkkauspalvelujen suhteen. Lisäksi nykyaikaiset älypuhelimet mahdollistavat yhteydenpidon muiden ihmisten välillä videopuhelujen kautta.

Kaikki eivät ole kuitenkaan tietoisia heille kuuluvista palveluista ja tuista, joten tiedonvälitystä varsinkin kuulevien ja viittomakielisten välillä tarvittaisiin enemmän. Monet viittomakieliset ikäihmiset eivät käytä säännöllisesti internetiä, joten tiedonvälittämisessä tärkeitä paikkoja ovat juuri järjestöt ja yhdistykset ja heidän järjestämät yhdistysillat ja kerhot. Tiedonvälittämisessä tärkeitä ovat myös aluetyöntekijät, järjestöjen muut työntekijät ja toimijat. Haaste nyt ja tulevaisuudessa onkin, miten saada tietoa kaikille tasapuolisesti. Kuurojen Liiton aluetyön suunnittelemasta oppaasta voi olla tiedonjakamisessa paljon apua.

Jatkotutkimusaiheina voisi olla jonkin tämän opinnäytetyön yksittäisen osa-alueen syvempi tutkiminen. Esimerkiksi millaisia eri asumismuotoja viittomakieliset ikäihmiset haluaisivat olevan tarjolla ja mitä ne pitäisivät sisällään? Haastatteluissa ilmeni, että monet haluavat jäädä asumaan omalle kotipaikkakunnalle ja mahdollisesti omaan kotiinsa. Millaista palvelua he haluaisivat kotiinsa?

Lisäksi teknologia on enenemissä määrin tätä päivää, joten millaisia ikäteknologisia ratkaisuja viittomakieliset ikäihmiset haluaisivat tai tarvitsevat? Turvallisuuteen liittyvät teknologian apuvälineet sekä yhteydenpitoon tarvittavat apuvälineet, kuten hätäkeskukseen ja terveydenhuoltoon yhteyden saaminen on myös ajankohtainen aihe ja tuo erilaista näkökulmaa teknologian kehittämiseen, kun ei ole käytössä kuuloaistia.

LÄHTEET

- Berg, H. (2013). *Selvitys viittomakielisten kuurojen ikäihmisten arjesta ja tuen tarpeesta*. [AMK-opinnäytetyö, Saimaan ammattikorkeakoulu] Theseus.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013053112167>
- Eronen A., Eskelinen M., Kinnunen P., Saarinen M-L, Tiermas P. & Wikman M. 1997. *Kieli – kynnys hyvinvointiin. Kuurojen omia kokemuksia hyvinvointipalveluista*. Kuurojen palvelusäätiö. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eskola, J., Lätti, J., & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli, & E. Aarnos (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 27–51). PS-Kustannus
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kansaneläkelaitos (KELA). (i.a.) Tutustu tulkkauspalveluun. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-tutustu-tulkkauspalveluun>.
- Kotimaisten kielten keskus (Kotus). (i.a.) *Suomen viittomakielet*.
https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet
- Kursi, M. (2022). Viitottu yksinäisyys: selvitys viittomakielisten iäkkäiden ihmisten yksinäisyydestä Ystäväpiiri-toiminnan kehittämiseksi. *Gerontologi*, 36(2), 227–230.
- Kuuloliitto ry. (i.a.-a) Kuulovammat. <https://www.kuuloliitto.fi/kuulovammat>
- Kuuloliitto ry. (i.a.-b) Sisäkorvaistute. <https://www.kuuloliitto.fi/sisakorvaistute>
- Kuuloliitto ry. (i.a.-c) *Sosiaaliturvaopas*. <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/sosiaaliturvaopas>
- Kuurojen Liitto. (i.a.-a) *Liiton visio ja missio*. <https://kuurojenliitto.fi/liiton-visio-ja-missio/>
- Kuurojen liitto. (2013). Suomen viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelma. https://kuurojenliitto.fi/wp-content/uploads/2021/04/Suomen-vk-ikaihminen-hyvinvoinnin-edistamisohjelma_v2.8_2013.pdf
- Kuurojen Liitto. (i.a.-b) *Viittomakieliset*. <https://www.kl-deaf.fi/viittomakieliset/>
- Kuurojen liitto ry / Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. (2010). *Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma*. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 60 ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 158. Helsinki.

Kuurojen museo. (2013-2023a) *Carl Oscar Malm*.

http://www.kuurojenmuseum.fi/?page_id=1392&lang=fi

Kuurojen museo. (2013-2023b) *Kuurojen opetus*.

<http://www.kuurojenmuseum.fi/?p=343&lang=fi>

Kuurojen museo. (2013-2023c) *Oralismi*. <http://www.kuurojenmuseum.fi/?p=1552&lang=fi>

Kuurojen museo. (2013-2023d) *Sosiaalipalvelut ja tulkkaus ammatillistuvat*.

<http://www.kuurojenmuseum.fi/?p=641&lang=fi>

Kuurojen Palvelusäätiö. (i.a.) <https://www.kuurojenpalvelusaatio.fi>

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 133/2010

Laki vammaisuuden perusteella annettavasta palvelusta ja tukitoimista 675/2023

Leinonen, M., Otonkorpi-Lehtoranta, K., & Heiskanen, T. (2017). *Kyselyhaastattelu*.

Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 87–110). Vastapaino

Leinonen, T. (2022). *Kuurojen Liiton aluetyö viittomakielisten asiakkaiden kokemana*. [AMK-opinnäytetyö, DIAK] <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202201311936>

Oikeusministeriö. (2011) Viittomakielisten kielelliset oikeudet. Oikeusministeriö mietintöjä ja lausuntoja 24/2011.

Rainò, P. (2021). *Viittomakielibarometri 2020*. Tutkimusraportti. (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:4). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-860-8>

Ranta, J., & Kuula-Luumi, A. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 413–426). Vastapaino.

Salmi, E., & Laakso, M. (2005). *Maahan lämpimään*. Kuurojen liiton julkaisu.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 1363/2010

Sosiaali- ja terveysministeriö / Suomen kuntaliitto. (2008). Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2008:3. Helsinki 2008.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2021). *Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen: YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8459-2>

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (i.a.) Vammaispalvelulaki. <http://www.stm.fi/vammaispalvelulaki>

Suomen Kuurosokeat ry. (i.a.) *Palvelut*. <https://www.kuurosokeat.fi/palvelut>

Suomen perustuslaki (731/1999)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

UKK-instituutti. (i.a.) *Liikkumisen suositus yli 65-vuotiaille*. <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/liikkumisen-suositus-yli-65-vuotiaille/>

Valtion neuvosto. (2021) *Viitotut muistot, Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitetun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:61. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-241-1>

Viittomakielilaki (359/2015)

Viittova seurakunta. (2023). Facebook. <https://www.facebook.com/groups/viittovaseurakunta>

Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-Kustannus.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

LIITTEET

Liite 1. Viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelman kysely

Liite 1. Kartoituskysely senioreille

Taustatiedot

1) Minkä ikäinen olet? Valitse vain yksi seuraavista:

alle 60 v.

60-64 v.

65-69 v.

70-74 v.

75-79 v.

80-84 v.

85-89 v.

90-94 v.

yli 95 v.

2) Sukupuoli? Valitse vain yksi seuraavista:

Mies

Nainen

Muu

En halua vastata

3) Mikä kuuroutesi on?

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Syntymäkuurous

b) Huonokuuloinen

c) Kuurosokea

d) Kuuroutunut, ikä _____ v.

5) Siviilisääty

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Naimisissa

b) Avoliitossa

c) Naimaton

d) Leski

6) Onko sinulla lapsia?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

49

7) Onko sinulla lapsenlapsia?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

8) Mistä kuurojen koulusta sait päästötodistuksen?

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Oulu

b) Kuopio

c) Jyväskylä

d) Porvoo

e) Mikkeli

f) Turku

g) Helsinki

h) Muu kuurojen koulu, mikä: _____

i) Kuulevien koulu, mikä: _____

9) Minkälainen kouluikasi oli?

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Mukava

b) Melko mukava

c) Ei kovin mukava

d) En viihtynyt ollenkaan

Asuminen

10) Missä asut?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Etelä-Pohjanmaa
- b) Pohjanmaa
- c) Keski-Pohjanmaa
- d) Muu alue / kunta, mikä: _____

11) Minkälaisessa talossa asut?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kerrostalo, jossa on hissi
- b) Kerrostalo, jossa ei ole hissiä
- c) Rivi- tai paritalo
- d) Omakotitalo
- e) Muu, mikä: _____

12) Minkälaisessa asunnossa asut?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Omistusasunto
- b) Vuokra-asunto
- c) Kuurojen Palvelusäätiön palvelutalo
- e) Kunnallinen vanhainkoti/palvelutalo
- f) Yksityinen palvelutalo
- g) Muu asunto, mikä: _____

13) Kenen kanssa asut?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Puolison kanssa
- b) Puolison ja lasten kanssa
- c) Lasten kanssa
- d) Yksin
- e) Muiden henkilöiden kanssa, keiden?
kuurojen kanssa vai kuulevien kanssa

14) Onko sinulla lemmikkieläimiä?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä, mikä: _____

Ei

15) Mikä on tärkeää sinulle? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Asua puolison kanssa
- b) Asua omien omaisten lähellä
- c) Asua omien ystävien lähellä
- d) Asua lähellä viittomakielisiä palveluja
- e) En osaa sanoa

16) Onko sinulle kerrottu eri asumisvaihtoehtoja?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, minulla on mahdollisuus valita missä haluan asua
- b) Kyllä, mutta en pääse sinne minne haluan
- c) Kyllä, lapseni päätti puolestani
- d) Kyllä, mutta en osaa tehdä valintaa
- f) Ei ole, mutta tiedän mistä saa tietoa
- g) Ei ole, mutta lapseni hoitaa puolestani koska hän tietää parhaiten
- h) Ei ole, mutta lapseni hoitaa asian koska en osaa
- i) Ei ole, enkä tiedä mistä saa tietoa

17) Oletko valmis muuttamaan toiseen kuntaan?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) En
- c) En osaa sanoa

18) Oletko valmis muuttamaan viittomakielisten kuurojen palvelutaloon?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Asun jo palvelutalossa
- b) Kyllä
- c) Kyllä, jos kunto heikkenee
- d) En, ei ole vielä ajankohtaista
- e) En halua, miksi: _____

19) Mikä sinusta on tärkeintä viittomakielisten kuurojen palvelutalossa? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Viittomakielinen palvelu: henkilökunta, hoito, muut palvelut (kampaamo, hieronta, fysioterapeutti)
- b) Viittomakielinen ympäristö: kuurojen kulttuuri, kuurojen apuvälineet valmiina
- c) Hyvä ruoka, oma asunto/huone
- d) Kuurot ystävät samassa paikassa
- e) Muu, mikä: _____

Kieli ja kommunikointi**20) Osaavatko / osasivatko vanhempasi viittomakieltä?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, sujuvasti
- b) Kyllä, muutamia viittomia
- c) Vain kotiviittomia
- d) Eivät ollenkaan

21) Jos sinulla on lapsia, osaavatko he viittomakieltä?

Vastaa tähän vain jos olet vastannut 'Kyllä' kysymyksessä nro 6.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, sujuvasti
- b) Kyllä, vähän viittomia
- c) Vain kotiviittomia
- d) Eivät ollenkaan

22) Kuinka usein viitot jonkun henkilön kanssa?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Joka päivä
- b) 3-5 kertaa viikossa
- c) Kerran viikossa
- d) Kerran kuukaudessa

23) Millä kielellä asioit kuulevan kanssa? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Viittomakielellä tulkin välityksellä
- b) Kirjoittamalla paperille / kännykkään
- c) Puhumalla omalla äänellä
- d) Muulla tavalla, mikä: _____

24) Mikä suomenkielen taitosi on? (Tai ruotsinkielen taito)

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Hyvä
- b) Melko hyvä
- c) Keskitasoinen
- d) Melko heikko
- e) Heikko

25) Mitä kieltä käytät eri palveluissa? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Viittomakieli
- b) Lukeminen ja kirjoittaminen
- c) Muu tapa, mikä: _____

Tiedonsaanti**26) Seuraatko YLE:n viittomakielisiä uutisia?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Päivittäin
- b) Joskus
- c) Harvoin
- d) En ollenkaan

27) Seuraatko Kuurojen Liiton kuurojen videon ohjelmapalvelua?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, minulle on myönnetty etuus
- b) Kyllä, mutta minulla ei ole omaa etuutta
- c) En enää, minulle ei myönnetty etuutta
- d) En ollenkaan

28) Kuinka usein käyt Kuurojen Liiton www-sivuilla?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) 6-7 kertaa viikossa
- b) 3-5 kertaa viikossa
- c) 1-2 kertaa viikossa
- d) Harvemmin kuin kerran viikossa
- e) En ollenkaan

29) Mitä televisio-ohjelmaa seuraat yleensä? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Viittomakielisiä uutisia
- b) Tekstitettyjä ohjelmia
- c) Ei-tekstitettyjä ohjelmia
- d) Haluan enemmän viittomakielisiä ohjelmia
- e) Haluan enemmän tekstitettyjä ohjelmia

30) Mitä lehtiä luet yleensä? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Aikakauslehtiä
- b) Sanomalehtiä
- c) Mainoksia
- d) En ollenkaan

Terveys**31) Millainen sinun terveytesi on nyt?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Hyvä
- b) Melko hyvä
- c) Keskitasoinen
- d) Melko huono
- e) Huono

32) Kuinka kauan aikaa on viimeisestä lääkärikäynnistäsi?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Alle vuosi
- b) 1-3 vuotta
- c) Yli 3 vuotta
- d) En osaa sanoa

33) Tällä hetkellä käytössäsi olevien reseptilääkkeiden määrä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Enemmän kuin 5 lääkettä
- b) 3-5 lääkettä
- c) 1-2 lääkettä
- d) Ei yhtään

34) Oletko tietoinen reseptilääkkeen käytöstä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) En, vaan puolisoni hoitaa sen puolestani
- c) En, vaan lapseni hoitaa sen puolestani
- d) En, vaan ulkopuolinen työntekijä hoitaa sen puolestani

35) Onko sinulla ollut ruumiillisia kipuja viimeisen kuukauden aikana?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Hyvin voimakkaita
- b) Voimakkaita kipuja
- c) Kohtalaisia kipuja
- d) Lieviä kipuja
- e) Hyvin lieviä kipuja
- f) Ei ole ollut

36) Oletko kaatunut sisätiloissa viimeisen puolen vuoden aikana?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Olen kaatunut useita kertoja
- b) Olen kaatunut 1-2 kertaa
- c) En ole kaatunut

37) Oletko kaatunut ulkona viimeisen puolen vuoden aikana?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Olen kaatunut useita kertoja
- b) Olen kaatunut 1-2 kertaa
- c) En ole kaatunut

38) Oletko viimeisten kolmen kuukauden aikana tuntenut, että tarvitset lääkärin hoitoa, mutta et ole hakeutunut lääkäriin?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

39) Miksi et hakeutunut lääkäriin? (Voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Vaiva meni ohi
- b) Liian pitkät odotusajat
- c) Vaikea tavoittaa puhelimitse
- d) Huonot kokemukset aikaisemmilta käynneiltä
- e) Taloudelliset syyt
- f) Ei ollut aikaa
- g) En tiennyt kenen puoleen kääntyä
- h) Tulkkipula
- i) En saanut apua
- j) Muu syy

Tunnetko olevasi

40) Tunnetko olevasi onnellinen?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Jatkuvasti
- b) Usein
- c) Silloin tällöin
- d) Harvoin
- e) En koskaan

41) Tunnetko olosi yksinäiseksi?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Jatkuvasti
- b) Usein
- c) Silloin tällöin
- d) Harvoin
- e) En koskaan

Taloudellinen tilanne**42) Millaisena pidät taloudellista tilannettasi?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Köyhä
- b) Pienituloinen
- c) Keskituloinen
- d) Hyvin toimeen tuleva
- e) Varakas

43) Kuinka hyvin rahasi riittävät päivittäisiin menoihin?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Erittäin hyvin
- b) Melko hyvin
- c) Melko huonosti
- d) Erittäin huonosti

44) Onko sinulla ketään, joka auttaa sinua raha-asioissa?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, lapseni auttavat minua
- b) Kyllä, puoliso auttaa minua
- c) Kyllä, ystävä auttaa minua
- d) Kyllä, henkilökunta/ tai muu työntekijä auttaa minua
- e) Ei, selviydyn itse
- f) Ei, minulla ei ole ketään, jota voisi auttaa minua

Päivittäiset askareet

45) Pystytkö itse päättämään omista asioista? Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) En, vaan puolisoni hoitaa puolestani
- c) En, vaan lapseni hoitaa puolestani
- d) En, vaan ulkopuolinen työntekijä hoitaa puolestani

46) Pystytkö hoitamaan kotiaskareet (mm. siivous, keittäminen)?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) Osittain
- c) Puoliso hoitaa puolestani
- d) Lapseni hoitaa puolestani
- e) Tuttavani/ ystäväni hoitaa puolestani
- f) Ulkopuolinen työntekijä hoitaa puolestani

Liikkuminen, liikunta

47) Pystytkö vaivatta liikkumaan portaissa (esim. nousta bussiin tai junaan)?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

48) Kuinka liikut kodin ulkopuolella? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Taksi
- b) Julkiset kulkuneuvot
- c) Oma auto
- d) Kävelen
- e) Polkupyörä
- f) Sukulaiset/ystävät kuljettavat
- g) Muu tapa, mikä: _____

49) Kuinka usein kävelet ulkona vähintään puoli tuntia?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) 6-7 kertaa viikossa
- b) 3-5 kertaa viikossa
- c) 1-2 kertaa viikossa
- d) Harvemmin kuin kerran viikossa
- e) En voi lainkaan kävellä

50) Kuinka usein harrastat muuta liikuntaa kuin kävelyä vähintään puoli tuntia?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) 6-7 kertaa viikossa
- b) 3-5 kertaa viikossa
- c) 1-2 kertaa viikossa
- d) Harvemmin kuin kerran viikossa
- e) En lainkaan

51) Osaatko uida?

Valitse vain yksi seuraavista:

- Kyllä
- Ei

Sosiaalinen verkosto**52) Kuinka usein tapaat sukulaisia?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Päivittäin tai lähes päivittäin
- b) Vähintään viikoittain
- c) Kuukausittain
- d) Harvemmin/satunnaisesti
- e) Haluaisin tavata sukulaisia, mutta he eivät käy
- f) En ollenkaan
- g) En halua tavata sukulaisia

53) Kuinka usein tapaat ystäviä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Päivittäin tai lähes päivittäin
- b) Vähintään viikoittain
- c) Kuukausittain
- d) Harvemmin/satunnaisesti
- e) Haluaisin tavata ystäviä, mutta he eivät käy
- f) En ollenkaan
- g) En halua tavata ystäviä

54) Kuinka paljon kuuroja ystäviä tai tuttaviasinulla on?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, paljon
- b) Kyllä, melko paljon
- c) Kyllä, mutta vähän
- d) Ei ole

55) Kuinka paljon kuulevia ystäviä tai tuttaviasinulla on?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, paljon
- b) Kyllä, melko paljon
- c) Kyllä, mutta vähän
- d) Ei ole

Ruokailu**56) Minkälainen ruokahalusi on yleensä?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Hyvä
- b) Melko hyvä
- c) Melko huono
- d) Huono

57) Syötkö päivittäin lämpimän aterian?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

58) Miten usein syöt vihanneksia ja juureksia? (Koskee kaikkia vihanneksia paitsi perunaa)

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Joka päivä

b) 4-6 kertaa viikossa

c) 1-3 kertaa viikossa

d) En koskaan

59) Miten usein syöt hedelmiä ja marjoja?

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Joka päivä

b) 4-6 kertaa viikossa

c) 1-3 kertaa viikossa

d) En koskaan

60) Tupakoitko / käytätkö nikotiinituotteita joka päivä?

Valitse vain yksi seuraavista:

Kyllä

Ei

61) Miten usein juot alkoholia?

Valitse vain yksi seuraavista:

a) Joka päivä

b) 1-4 kertaa viikossa

c) 1-3 kertaa kuukaudessa

d) 6-10 kertaa vuodessa

e) 1-5 kertaa vuodessa

d) En koskaan

Turvallisuus

62) Tunnetko olosi turvattomaksi kotona ollessasi?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Jatkuvasti
- b) Usein
- c) Silloin tällöin
- d) Harvoin
- e) En koskaan

63) Tunnetko olosi turvattomaksi liikkuessasi kodin ulkopuolella?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Jatkuvasti
- b) Usein
- c) Silloin tällöin
- d) Harvoin
- e) En koskaan

64) Onko sinulla läheinen ystävä, jonka kanssa voit jakaa tunteitasi ja jolle uskoutua?

Valitse vain yksi seuraavista:

- Kyllä
- Ei

65) Saatko apua joltakin, jos sinulla on käytännön ongelmia tai sairastut?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, aina
- b) Kyllä, useimmiten
- c) En aina
- d) En koskaan

66) Jos tarvitset apua, kehen otat yhteyttä? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Hätäkeskukseen (112-sovellus)
- b) Ystäviin
- c) Omaisiin
- d) Kuurojen Liiton aluetyöntekijään
- e) Kuurojen Palvelusäätiön työntekijään / auttavaan linjaan
- f) Kuurosokeat ry:n palveluasiantuntija
- g) Kuurojen yhdistykseen
- h) Kuurojen diakonissaan
- i) Kuurojen pappiin
- j) Ei ole ketään, johon ottaa yhteyttä
- k) En kehenkään, selviydyn itse

67) Onko lapsuudessasi kukaan pakottanut sinut sukupuoliseen tekoon, paljastanut itsensä sinulle tai koskettanut sinua tavalla, joka ei tuntunut hyvältä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, kerran
- b) Kyllä, muutaman kerran
- c) Ei

68) Luotatko yleensä kuuleviin ihmisiin?

Valitse vain yksi seuraavista:

- Kyllä
- Ei

69) Luotatko yleensä kuuroihin ihmisiin?

Valitse vain yksi seuraavista:

- Kyllä
- Ei

Teknologia

70) Onko sinulla kotona seuraavasti (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Ovikello vilkkuvaloineen
- b) Palohälytin vilkkuvaloineen
- c) Herätyskello
- d) Turvahälytin/ranneke
- e) Muu, mikä: _____

71) Miten usein käytät Internetiä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Joka päivä
- b) 1-2 kertaa viikossa
- c) En ollenkaan
- d) En ole koskaan kokeillut

72) Minkälaista puhelinta / laitetta käytät? (voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Kuvapuhelin
- b) Tekstipuhelin (arkisin 8-20)
- c) Älypuhelin (kännykkä)
- d) Perinteinen näppäinpuhelin
- e) Pöytä tietokone
- f) Kannettava tietokone
- g) Tabletti
- h) En omista mitään yhteydenpito välinettä

73) Jos et käytä mitään yhteydenpito välinettä, mikä on syynä?

- a) En tiedä miten sellaista käytetään
- b) Minulla ei ole varaa ostaa / maksaa liittymästä
- c) En tiedä, miten sellaista anotaan (Esimerkiksi tabletti)
- d) En ole saanut tietoa eri mahdollisuuksista
- e) En halua

Tulkkauspalvelut

74) Käytätkö viittomakielentulkkia?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Joka päivä
- b) 3-5 kertaa viikossa
- c) Kerran viikossa
- d) Kerran kuukaudessa
- e) Harvemmin
- f) En käytä lainkaan

75) Tilaatko itse tulkin?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) En, vaan puolisoni tilaa puolestani
- c) En, vaan lapseni tilaa puolestani
- d) En, vaan henkilökunta / työntekijä tilaa puolestani
- e) Muin tavoin

76) Onko tulkin tilaus helppo?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- Kyllä
- Ei

77) Ymmärrätkö tulkin viittomista usein?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, hyvin
- b) Kyllä, melko hyvin
- c) Kyllä, mutta osittain
- d) En ymmärrä

78) Ymmärtääkö tulkki viittomistasi usein?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, hyvin
- b) Kyllä, melko hyvin
- c) Kyllä, mutta osittain
- d) Ei ymmärrä

79) Otatko usein toisen henkilön mukaasi tulkin lisäksi?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) En, vaan selviydyn yksin tulkin kanssa
- c) En, mutta tarvitsisin toista henkilöä

80) Oletko tyytyväinen tulkkauspalveluun?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Usein
- b) Silloin tällöin
- c) Harvoin
- d) En lainkaan tyytyväinen

81) Oletko käyttänyt etätulkkausta?

Älä vastaa tähän, jos kysymyksen nro 74 vastauksena oli F-vaihtoehto.

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) Aion käyttää
- c) En lainkaan, koska en osaa käyttää etäpalvelua.
- d) En lainkaan, koska en halua / ei ole tarve.

Palvelut

82) Onko sinulle tehty kotikunnassasi / hyvinvointialueella vammaispalvelulain mukainen palvelusuunnitelma?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) Ei
- c) En tiedä, mikä palvelusuunnitelma on

83) Onko sinulla edunvalvoja?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) Ei ole
- c) En tiedä, mitä edunvalvoja tekee

84) Onko kotikunnassasi viittomakieltä osaava sosiaalityöntekijä?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä
- b) Ei ole, mutta toivon, että olisi
- c) Ei ole, mutta käytän toista työntekijää, joka osaa viittoa
- d) Ei ole, mutta käytän tulkkia tapaamisessa sosiaalityöntekijän kanssa
- e) Viittomakielistä sosiaalityöntekijää ei tarvita ollenkaan

85) Mitä hyvinvointialueen palveluja olet käyttänyt? Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Hyvinvointialueen (ent. kunnan) kotipalvelu
- b) Kauppapalvelu
- c) Pyykkipalvelu
- d) Siivouspalvelu
- e) Kuljetuspalvelu
- f) Ateriapalvelu kotiin
- g) Kotisairaanhoido
- h) Tukihenkilöpalvelu
- i) Muu, mikä: _____
- j) En käytä

86) Mitä viittomakielisiä palveluja olet käyttänyt? (Voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Hyvinvointialueen (ent. kunnallinen) kotipalvelu, jossa on viittomakieltä osaava työntekijä(t)
- b) Yksityinen kotihoito / avustaja palvelu, jossa on viittomakieltä osaava työntekijä(t)
- c) Kuurojen Palvelusäätiön kotihoito /kotisairaanhoidon palvelu
- d) Kuurojen Palvelusäätiön asumispalvelu
- e) Kuurojen Liiton aluetyöntekijän palvelu
- f) Kuurosokeiden asumispalvelu
- g) Kuurosokeiden kotipalvelu
- h) Diakonissa
- i) Kuurojen pappi
- j) Muu, mikä: _____
- k) En käytä viittomakielisiä palveluita

87) Oletko vuoden (12 kk) aikana käynyt jonkun alla mainitun luona?

Valitse sopivin vaihtoehto

	Ei kertaakaan	Kerran	Useita kertoja
a) Terveyskeskuksen / sairaalan lääkäri			
b) Yksityinen lääkäri			
c) sairaanhoitaja			
d) psykoterapeutti			
e) Fysioterapeutti			
f) Kuurojen liiton aluetyöntekijä			
g) Kuurojen liiton järjestöohjaaja			
h) Kuurosokeat ry:n palveluasiantuntija			
i) Kuurojen palvelusäätiön työntekijä			
j) KPS:n auttavalinja			
k) KPS:n kotipalvelu			
l) kuurojen diakonissa			
m) kuurojen pappi			
n) Hyvinvointialueen (ent. kunnan) sosiaalitoimisto			
o) Kelan toimisto / etäpalvelu			

88) Onko joku heistä vuoden (12 kk) aikana käynyt sinun luonasi?

Valitse sopivin vaihtoehto:

	Ei kertaakaan	Kerran	Useita kertoja
a) Kuurojen Liiton aluetyöntekijä			
b) Kuurosokeat ry:n palveluasiantuntija			
c) Kuurojen Palvelusäätiön työntekijä			
d) KPS:n kotipalvelu			
e) Kuurojen diakonissa			
f) Kuurojen pappi			
g) Kuurojen Liiton järjestöohjaaja			
h) Kuurojen Liiton tukihenkilö			

89) Oletko ajatellut omaishoitajaa?

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) Kyllä, kun kuntoni heikkenee
- b) En, en tiedä mitä omaishoitaja tekee
- c) En halua

Vapaa-aika**90) Kuinka usein osallistut yhdistystoimintaan kodin ulkopuolella?**

Valitse vain yksi seuraavista:

- a) 1-7 kertaa viikossa (aina kun mahdollista)
- b) 1-3 kertaa kuukaudessa
- c) 6-10 kertaa vuodessa
- d) 1-5 kertaa vuodessa
- d) En koskaan
- e) En, mutta haluaisin

91) Käytkö seuraavissa toiminnoissa? (Voit ympyröidä useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Yhdistysilta
- b) Yhdistyksen seniori/eläkeläisten kerho
- c) Kuurojen Palvelusäätiön päivätoiminta
- d) Kuurojen seurakunnan järjestämät tilaisuudet
- e) Seurakunnan järjestämät tilaisuudet tulkin kanssa
- f) Seurakunnan järjestämät tilaisuudet ilman tulkkia
- g) Kuulevien päivätoiminta tulkin kanssa
- h) Kuulevien päivätoiminta ilman tulkkia
- i) En missään
- j) En, mutta haluaisin

92) Oletko osallistunut johonkin alla oleviin viimeisen vuoden aikana? (Voit ympyröidä useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Työväenopiston / kansalaisopiston kurssi
- b) Taidenäyttely
- c) Hengellinen tilaisuus
- d) Urheilutapahtuma
- e) Perhejuhla
- f) Yksityinen juhla jonkun luona
- g) Elokuvateatteri
- h) En mihinkään
- i) En, mutta olisin halunnut

93) Oletko osallistunut johonkin alla oleviin kulttuuritapahtumiin viimeisen kahden vuoden aikana? (Voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät
- b) Kuurojen seniorien kulttuuritapahtuma
- c) Teatteri Totin teatteriesitys
- d) Ursa Minor järjestämät tapahtumat
- d) Kansainvälisen kuurojen viikon tapahtuma
- e) Muu kulttuuritapahtuma
- f) Kuurojen museo
- g) Valtakunnallisen vanhusviikon tapahtuma
- h) Kuurojen Liiton järjestämät pikkujoulut
- i) En mihinkään
- j) En, mutta olisin halunnut

94) Oletko osallistunut johonkin alla olevaan lomatoimintaan viimeisen kahden vuoden aikana? (Voit rastia useita vaihtoehtoja) Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) Lomajärjestön lomajakso (Kuurojen Liitto järjestää viittomakielisen vetäjän)
- b) Kuurojen Liiton järjestämät kurssit senioreille
- c) Kuurojen Liiton kansalaisopiston järjestämät kurssit
- d) Kuurojen Liiton aluetyöntekijän järjestämät tapahtumat
- e) Lomajärjestön lomajakso (itse osallistuu ja tilaa tulkin tai ilman)
- f) En ole osallistunut
- g) En, mutta olisin halunnut

95) Miksi et ole osallistunut vapaa-aikatoimintaan? (Voit rastia useita vaihtoehtoja)

Valitse kaikki jotka soveltuvat:

- a) En ole kiinnostunut
- b) Vaikea päästä liikkumaan
- c) Taloudelliset syyt
- d) Ei ollut aikaa
- e) Muu syy